

საჯარო სამართლის იურიდიული პირი
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ევროპეისტიკის დეპარტამენტი

თამარ ხიტირი

სოლარული მითები და მათი ტრანსფორმაცია

ადრექრისტიანულ ეპოქაში (Sol Invictus)

სპეციალობა - ლიტერატურათმცოდნეობა

(ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად)

ბათუმი, 2019

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მარინა გიორგაძე - ფილოლოგიის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი;

შემფასებლები:

- 1. რუსუდან ჩოლოყაშვილი** - პროფესორი, ფილოლოგიის დოქტორი, რუსუდან
ჩოლოყაშვილი შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის
ინსტიტუტის ფოლკლორის განყოფილების ხელმძღვანელი
- 2. ნუგზარ მგელაძე** - ისტორიის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის
უნივერსიტეტის პროფესორი
- 3. ნაილე მიქელაძე** - ბსუ-ს ნიკო ბერძენიშვილის ინსტიტუტის ფოლკლორის,
დიალექტოლოგიისა და ემიგრანტული ლიტერატურის კვლევის განყოფილების
მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ფილოლოგიის დოქტორი

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება **2019 წლის 20 ივლისს, შაბათს, 13:00
საათზე**, 37-ე აუდიტორიაში, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს
მიერ შექმნილი სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე.

მისამართი: ბათუმი 6010, ნინოშვილის/რუსთაველის ქ. 35/32

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შეიძლება ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკაში, ხოლო
სადისერტაციო ნაშრომის ანოტაციისა - ამავე უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე
(www.bsu.edu.ge).

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

ნ. ფარტენაძე

შესავალი

მითოლოგია ყოველთვის იყო ადამიანის ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი. იმ დროიდან, როცა ადამიანმა აზროვნება დაიწყო და დაინტერესდა მის გარშემო განვითარებული მოვლენებით, მისი გონი ყოველთვის ეძებდა ამ მოვლენების ახსნას. პრიმიტიულ ტომებთანაც კი არსებობდა რაღაც სახის რელიგიური შეხედულებები და თავისი მითოლოგია. კაცობრიობის განვითარებასთან ერთად მათი ინტერესის სფეროებიც განვითარდა და დედამიწის ფარგლებს გასცდა. უძველეს ადამიანებს დედამიწაზე განვითარებულ მოვლენებზე არანაკლებად უფრო აინტერესებდა ის, რაც დედამიწის ირგვლივ, კოსმოსში ხდებოდა. რამდენადაც მცდარი არ უნდა იყოს უძველესი ადამიანების წარმოდგენები კოსმოსზე და სამყაროს სტრუქტურაზე, არ შეიძლება არ ავლენიშნოთ მათი კომპლექსურობა, რომელმაც შემდგომ გამოვლენა და განვითარება მოიპოვა უძველესი ცივილიზაციების კულტურებში, მონუმენტურ არქიტექტურასა და რელიგიებში. ჩვენი წელთაღრიცხვის პირველ საუკუნეში მოხდა მოვლენა, რომელმაც სამყარო სამუდამოდ შეცვალა - დედამიწაზე მხსნელი იშვა, ახალი მესია - იესო, რომლის დაბადებამ კაცობრიობის ისტორია ორად გაყო: მანამდე და მის შემდეგ. ჯერ კიდევ არავის მოუხდენია ასეთი გავლენა ცივილიზაციებზე და კულტურებზე. მისი სიკვდილის მერეც უმნიშვნელოვანეს რელიგიად რჩება ქრისტიანობა - ქრისტიანობა, რომელმაც ევროპას განვითარება მოუტანა, აჩუქა რენესანსი და არნახული აღმავლობა. მაგრამ რამდენად ავთენტურია ქრისტიანული მითოლოგია, რელიგია, სადაც მთავარ პერსონაჟად წლების მერე მითოლოგიური იესო იქცა? უკან თუ მოვიხედავთ, დავინახავთ მრავალ დახვეწილ და მნიშვნელოვან სოლარულ კულტს - მზის კულტს, რომელშიც ყველა დროის უმთავრეს ღვთაებად იყო აღიარებული და ყველა ცივილიზაციასთან, ზოგჯერ ერთმანეთზე ზეგავლენით და ზოგჯერ აბსოლუტურად დამოუკიდებლად, იმეორებს ერთი და იგივე ფაბულას, ალეგორიას, სიმბოლიკას და არ ცდება ნარატივის მთავარ ხაზს. მაშინ რა არის ადრეული ქრისტიანობა? რელიგია, რომელიც ახალმა მესიამ მოიტანა თუ სოლარული კულტის კიდევ ერთი ინტერპრეტაცია?

კონკრეტული ნაშრომის მიზანი ზუსტად ამ კითხვევის კვლევაა, პარალელების გავლენა ყველა დროის უმთავრეს მზის კულტებთან და მათი კროსკულტურული

ანალიზი, პირველ რიგში პირველწყაროებზე დაყრდნობით. ამ მიზნის გათვალისწინებით წინამდებარე ნაშრომის ამოცანებია:

- ა) გამოკვეთოს უძველესი ხალხისთვის ასტროთეოლოგიის მნიშვნელობა;
- ბ) გამოიკვლიოს ჩვენამდე მოღწეული და ამ დროისთვის ცნობილი ძირითადი სოლარული კულტები და მზის ღმერთები და მოახდინოს მათი კროსკულტურული და შეპირისპირებითი ანალიზი;
- გ) განიხილოს ქრისტიანობამდე არსებული მზის კულტები ადრეულ ქრისტიანობასთან და იესოს მითოლოგიურ სახესთან მიმართებაში;
- დ) განიხილოს მზის კულტის მნიშვნელობა საქართველოში და მისი მიმართება ქრისტიანობასთან;
- ე) გამოკვეთოს სიახლე, თუ რა მეთოდებით ხდება და რისთვის არის მნიშვნელოვანი მზის მითების და ქრისტიანული კულტურის შეპირისპირებითი ანალიზი.

შესაბამისად, ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავის, დასკვნისა და გამოყენებული ლიტერატურის სიისგან.

პირველი თავი - ნაშრომის პირველი თავი ეხება მზის კულტის მნიშვნელობის მიმოხილვას უძველეს დროში. აქვე განხილულია ზუსტი მეცნიერებების ჰუმანიტარულთან თანამშრომლობის აუცილებლობა სრული სურათის გამოსაკვეთად. განხილულია უძველესი ხალხისთვის ასტროთეოლოგიის მნიშვნელობა და ისეთი ახალი დისციპლინები, როგორებიცაა ასტრობიოლოგია და არქაეოასტრონომია და მათი გამოყენების აუცილებლობა მსგავსი ტიპის კვლევებში.

მეორე თავი - მეორე თავი ეთმობა პირველწყაროებში და ლიტერატურულ წყაროებში არსებულ სოლარულ მითებს და მათ კროსკულტურულ და შეპირისპირებით ანალიზს. მეორე თავი სამი ქვეთავისგან შედგება. პირველ ქვეთავში განხილულია ეგვიპტური სოლარული მითოლოგია, მეორე ქვეთავი ეძღვნება ბერძნულ-რომაულ სოლარულ პანთეონს, მესამე ქვეთავში - იახვეს სახე სემიტურ კულტურაში, მეოთხეში კი განხილულია მზის ღვთაება მითრა.

მესამე თავი - მესამე თავი მთლიანად ეთმობა მზის მითების ტრანსფორმაციას ქრისტიანულ კულტურაში და, ასევე, დაყოფილია სამ ქვეთავად. პირველ ქვეთავში განხილულია მითოლოგიური იესოს სოლარული ბუნება და უძველესი მზის ღმერთების სახეების გამოძახილი, რომელიც ადრეულ ქრისტიანობაში გადმოვიდა და დამკვიდრდა. მეორე ქვეთავში განხილულია ალეგორიები, რომლებიც იესოს სოლარულ ბუნებაზე მიუთითებს, მესამე ქვეთავი კი ქართულ სოლარულ ტრადიციას ეთმობა.

სიახლე - ნაშრომის სიახლე განპირობებულია იმით, რომ აქამდე სოლარული მითოლოგიის ქრისტიანულთან შეპირისპირებითი ანალიზი ხდებოდა ლოკალურად, არ განიხილებოდა ყველა მსხვეტილი და მნიშვნელოვანი ცივილიზაციის მზის ღვთაებები, რაც არ გვამღევდა ფართო სურათს; ამასთან ერთად ნაშრომის სიახლეს წარმოადგენს სხვა ზუსტი მეცნიერებების დახმარება კვლევაში, რაც კვლევას უფრო საფუძვლიანს და არგუმენტირებულს ხდის.

აქტუალობა - ახალ დისციპლინებთან ერთად აქტუალური ხდება ძველი მითოლოგიის თავიდან გააზრება და შესწავლა, რადგან ჩვენ შეგვიძლია აბსოლუტურად სხვა რაკურსით დავინახოთ თითქოს და აქამდე ასე კარგად ცნობილი ამბები. იგივე არქაეოასტონომიის შესწავლამ, მაგალითად, გახადა შესაძლებელი გამოგვეთვალა კონკრეტული ვარსკვლავების პოზიცია და დეკლანაცია დროის კონკრეტულ მონაკვეთში და გვენახა თუ რომელ სამ მოგვზე და ვარსკვლავზე იყო საუბარი იესოს დაბადების დროს. ასევე, ჩვენი აზრით, ამ თემის განვითარებას და შემდგომ კვლევას საქართველოსთვის ძალიან დიდი მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს, რადგან დასტურდება რომ დღევანდელი საქართველოს ტერიტორიაზე არსებობდა და ცხოვრობდა მაღალი განვითარების ცივილიზაცია. ამასთან ერთად, საჭირო და მნიშვნელოვანია ქრისტიანულ დოგმატების ახლებური გადახედვა, ამისთვის კი აუცილებელია საფუძვლების ცოდა და იმის გააზრება, თუ საიდან მოვიდა და საიდან დაიწყო ყველაფერი.

კვლევის მეთოდად არჩეულია შეპირისპირებითი და კროსკულტურული ანალიზი, რომელიც უმეტესაც პირველწყაროებზე და ლიტერატურულ წყაროებზეა დაყრდნობილი.

თავი 1. მზის კულტი უძველეს დროში

თეორია იმის შესახებ, რომ ქრისტიანობა იმ სახით, რა სახითაც ის დღეს არსებობს დაფუძნებულია წარმართულ რელიგიებზე და იესოს თაყვანისცემა არის ბევრი პრე-ქრისტიანული კულტის გაგრძელება, არ არის ახალი. თუმცა, არ მომხდარა ამ იდენტობების, რომლებიც თიქთქმის ყველა კულტურასა და რელიგიაში მოიპოვება, სისტემატიზაცია, რაც რთულს ხდის სრული სურათის აღქმას და ანალიზს. ასევე, ცოტა რამ არის ნათქვამი იმაზე, თუ რატომ შეიძინა ისეომ ეს თვისებები, რაც მანამდე მზის ღმერთებს გააჩნდათ სხვადასხვა რელიგიაში მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში და რა ედო ამას საფუძვლად. რა თქმა უნდა, ბევრი რამ განპიობებული იყო ხალხების მიგრაციით, ომებითა და დაპყრობებით, რის შედეგადაც ერთი რელიგიური კულტი მეორეს ანაცვლებდა. თუმცა მიზეზი სინამდვილეში უფრო რთულია და კომპლექსური და ამ მიზეზის შესწავლა და გააზრება შეუძლებელია რამოდენიმე კონცეფციის გათვალისწინების გარეშე.

ბოლო ასწლეულების განმავლობაში, როდესაც მეცნიერებამ რელიგიურ ორგანიზაციებისგან დამოუკიდებლად არსებობის უფლება მოიპოვა, რელიგიების კროსკულტურული ანალიზი არაერთხელ გაკეთებულა. თუმცა ასეთი კვლევების უმეტესობა მიმართულია ორი კონკრეტული რელიგიის/კულტის/ღვთაების შეპირისპირებით ანალიზზე და კეთდება მხოლოდ ერთი მიმართულებით, იმ დროს, როცა ამ თემაზე საუბარი შეუძლებელია კომპლექსურად სხვადასხვა მეთოდის ერთად გამოყენების გარეშე. ასე, მაგალითად, თუ ვიმსჯელებთ რომელიმე კულტზე და არ გავითვალისწინებთ ისტორიულ საფუძველს, არქეოლოგიურ დასტურს, ეთნოგრაფიას, თეოლოგიას და, რამდენად საკვირველი არ უნდა იყოს, ფსიქოლოგიას, ჩვენ სრულ სურათს ვერ მივიღებთ. საფუძვლიანი კვლევის ჩასატარებლად საჭიროა დავიწყოთ სათავეებიდან და გამოვიყენოთ ყველა ის იარაღი და საშუალება, რომელიც გაგვაჩნია. რა თქმა უნდა, მოცემულ კვლევაში, მთავარ ღერძად აღებული გვაქვს ერთ-ერთი ცნობილი, თუმცა დღესდღეობით ცოტატი მივიწყებული კონცეფცია, რომლის ირგვლივ შეიკვრება ყველა დანარჩენი მეცნიერება და რომელზეც მოგვიანებით ვისაუბრებთ.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ ჩვენ ხშირად მოგვიწევს ფაქტების მყარი ნიადაგის დატოვება და იმ სფეროში გადასვლა, სადაც არსებობს მხოლოდ ჰიპოტეზა და ვარაუდი, თუმცა ორივე მათგანს ყოველთვის საფუძველი გააჩნია.

თავი 2. პირველწყაროებში და ლიტერატურულ წყაროებში არსებული სოლარული მითები და მათი კროსკულტურული და შეპირისპირებითი ანალიზი

ფაქტია, რომ უძველესი ხალხი, მათ შორის ისინი, ვისაც დღევანდელ „პრიმიტიულს“ ვუწოდებთ, ფლობდა შთამბეჭდავ ცოდნას, რომელშიც გეომეტრიის ზუსტი ცოდნა და ასტრონომიული ექსპერტიზა შედიოდა. ისიც ფაქტია, რომ ამის ასახვის მცდელობის დროს უძველესი ხალხი საოცარ სიღრმეებს წვდებოდა, რომელიც დღეს, თანამედროვე ადამიანისთვის, ტექნოლოგიური პროგრესის მიუხედავად, თითქმის წარმოუდგენელია. სხვა კუთხით რომ შევხედოთ, ეს მათი დაინტერესება და ამ საკითხით ინსპირაცია რელიგიური ტენდენციებით იყო გამოწვეული. ყველაფერი, რასაც უძველესი ადამიანი აკეთებდა, რაზეც ფიქრობდა და კამათობდა, რელიგიიდან გამომდინარეობდა, ან პირიქით, მათი ფიქრების და კამათის შედეგად, იქმნებოდა რელიგიები, მთელი სისტემები, რომლებიც დღემდე შემორჩა და უკვე ცივილურ, ტექნოლოგიურად უმაღლესად განვითარებულ სამყაროში ჯერ კიდევ სათაო ადგილი უჭირავთ.

რთული დასაჯერებელია, მაგრამ უძველესი ხალხის ასტრონომიული მეცნიერება დღესაც გამოიყენება სავსე მთვარის, მზის დაბნელების და სხვა კოსმიური მოვლენების ასახსნელად. ეს იმიტომ ხდება, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ კაცობრიობა ფლობს უახლეს ტექნოლოგიებს, ჩვენ მაინც ძალიან შორს ვართ ისეთი ხალხების ასტრონომიული მეცნიერებიდან, როგორც, მაგალითად, მაიას ტომი იყო. რა თქმა უნდა, ცოდნა, რომელიც ამ ხალხს გააჩნდა ჩვენამდე პირველადი სახით ვერ მოაღწევდა. კაცობრიობის რეგრესი და ამ ცოდნის დაკარგვა განპირობებული იყო კატაკლიზმებით და კულტურების განადგურებით. ძველ მსოფლიოში ყველაფერი აირია, ენები, კულტურები, რელიგიები და დღესაც კი რთულია მათი გარჩევა და პირველწყაროს ნახვა. თუმცა, ამ მნიშვნელოვანი, უძველესი ცოდნის შენარჩუნება

ნაწილობრივ მოხერხდა, რადგან უძველესი ხალხი იყენებდა მითებს, როგორც მნემონიურ საშუალებას, რომელსაც გადასცემდნენ თაობიდან თაობაში. ეს ტრადიცია განსაკუთრებით ძლიერი მაშინ იყო, როცა დამწერლობა ჯერ კიდევ არ არსებობდა, ან შეზღუდული იყო. სამწუხაროდ ამ ცოდნის გასაღები ხშირად იკარგებოდა და მითები აღქმული იყო, როგორც „ისტორიული ფაქტი“.

ამ მითოლოგიის შექმნის წინაპირობა ის იყო, რომ ეს უძველესი ხალხი ასულიერებდა ციურ სხეულებს და ბუნების ძალებს, მათ იდენტიფიცირებას ახდენდა ცხოველებთან და მიწიერ ობიექტებთან, საბოლოოდ მათ პერსონიფიკაციას ახდენდა, როგორც „ღმერთების“. უძველესი ხალხის რწმენის მიხედვით, ეს „ღმერთები“, როგორც ყველაფრის შემქმნელები, კოსმოსის მცველები და გამანადგურებლები, საჭიროებდნენ ქება-დიდებას, იმისათვის, რომ არ გაანადგურონ დედამიწა. ასე დაიბადა ასტროთეოლოგიური რელიგია.

უძველესი ხალხების რელიგიები ფართოდ იყო დაფუძნებული ასტროთეოლოგიაზე, მათი ღმერთები ცას, ვარსკვლავებს, მზეს, მთვარესა და პლანეტებს წარმოადგენდნენ. ამ პოლითეისტური, ასტროლოგიური ატმოსფეროდან შეიქმნა ‘ყველაზე დიდებული ამბავი, ოდესმე ნათქვამი’ - სახარებები. ამგვარად, ქრისტიანული რელიგია, შექმნილი და ბევრჯერ სახეცვლილი, ფაქტობრივად ასტროთეოლოგიურია და დაფუძნებულია მითოლოგიაზე, უძველესი ხალხის მიერ ციური სხეულების მოძრაობისა და ურთიერთკავშირის მრავალსაუკუნოვან დაკვირვებაზე, მაგათგან ყველაზე მნიშვნელოვანი კი მზე იყო.

აქ გვსურს ცოტათი ჩავუღრმავდეთ ერთ საკითხს: რადგან ჩვენ მზის კულტის საკითხის ახლებურად და სიღრმისეულად გამოკვლევა გვსურს და არქეოლოგიასთან, ანტროპოლოგიასთან, ლიტერატურასთან და თეოლოგიასთან ერთად მივმართავთ ისეთ ზუსტ მეცნიერებებს, როგორებისაა ფიზიკა, ასტრონომია და ასტრობიოლოგია, გვინდა შევეხოთ კიდევ ერთ ძალიან მნიშვნელოვან დისციპლინას, რომელიც აუცილებელია ჩვენი კვლევისთვის - არქაეოასტრონომიას.

2.1. სოლარული მითების ელემენტები ეგვიპტურ კულტურაში

ეგვიპტური პანთეონი ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგან ეგვიპტურმა კულტურამ მიაღწია უზარმაზარ მწვერვალს და მისი ზეგავლენა მთელ მსოფლიოში გამოიკვეთებოდა საუკუნეების და ათასწლეულების განმავლობაში. მიუხედავად იმისა, რომ ის აღიქმება, როგორც მასობრივი „პოლითეიზმი“, ეგვიპტური რელიგია, ისევე როგორც სხვები, იყო პოლითეისტური, პანთეისტური, მონოთეისტური და ჰენოთეისტური ერთდროულად. ფაქტობრივად, უფრო სწორი იქნებოდა თუ მივმართავდით ეგვიპტურ კულტურას და რელიგიებს, რადგან ისინი ხშირად იცვლებოდნენ ათასწლეულების განმავლობაში.

პოლითეიზმი და მონოთეიზმი ეგვიპტეში ერთად არსებობდნენ, გვერდი-გვერდ ვითარდებოდნენ უკვე მე-5 დინასტიაში (25 საუკუნე ჩვენს წელთაღრიცხვამდე), ახენატონამდე და „ერთი ღმერთის“ აღმოჩენამდე დიდი ხნით ადრე.

მიუხედავად იმისა, რომ რა „მთავარი“ მზის ღმერთია, ეგვიპტური პანთეონის მზის ღმერთები “ჩვენს წინაშე წარსდგებიან პიველყოფილ არეულობაში” და ბევრ მათგანს გააჩნია სოლარული ატრიბუტიკა. ეგვიპტური “მიცვალებულთა წიგნის” ბრიტანეთის მუზეუმის პაპირუსში, რომლის ნაწილები 7000 წელს ითვლის (Bonwick, 1894:188), მზის ღმერთს რას ეწოდება „სამოთხის მბრძანებელი, დედამიწის მბრძანებელი, ჭეშმარიტების ღმერთი, მარადისობის მბრძანებელი, უკვდავების უფლისწული, ყველა ღმერთის მმართველი, სიცოცხლის ღმერთი, მარადისობის შემქმნელი, სამოთხის შემქმნელი...”

სოლარული რას ერთ-ერთი შვილი და ჰიპოსტასი მხსნელი ოსირისი იყო, რომელიც თავის ლუნარულ მეუღლესთან, ისიდასთან ერთად, გახდა ყველაზე პოპულარული ღმერთი, რომელიც ადამიანს მოევიძინა. ერთ თუ სხვა ფორმაში თაყვანისცემული ოსირისი ათასწლეულების განმავლობაში ყველაზე პატივცემული იყო უძველეს სამყაროში, მთლიანი კულტურები მის ირგვლივ იქმნებოდა, ისევე როგორც ლიტერატურისა და ხელოვნების უდიდესი ნაწილი, ტაძრები და სამარეები.

რაც დრო გადიოდა, ოსირისმა უფრო მიისაკუთრა უთვალავი ღმერთების ატრიბუტები და გახდა „მეფეთა მეფე“ და „ღმერთების ღმერთი“, როგორც მას უწოდებენ ეგვიპტურ ტექსტებში. გვიანდელი მე-18 და ადრინდელი მე-19 დინასტიების დროს (1300 წელი ჩვენს წელთაღრიცხვამდე) ოსირისის ეპითეტები იყო: „მარადისობის მეფე, უკვდავების ღმერთი, რომელიც მოგზაურობს მილიონ წელიწადს სიცოცხლის განმავლობაში, ნუტის საშოს პირველ დაბადებული შვილი, სებისგან შობილი, ღმერთებისა და ადამიანების უფლისწული, ღმერთთა ღმერთი, მეფეთა მეფე, მმართველთა მმართველი, უფლისწულთა უფლისწული, სამყაროს მბრძანებელი... ვისი არსებობა მარადიულია: (Budge, liii) ოსირისის დაბადების დროს ხმამ გამოაცხადა: „დედამიწის მბრძანებელი დაიბადა“. (Reade, 3) როგორც ვხედავთ ეს ამაღლებული, ღვთიური სტატუსი აბსოლუტურად არა ორიგინალურია ქრისტიანული მხსნელის შემთხვევაში, რადგან ის წინ უსწრებს ქრისტეს დაბადებას.

მე-18 დინასტიის დროს (1570-1070 წწ. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე) ჩნდება ოსირისის ჰიმნი, რომელიც ქრისტიანი ეგვიპტოლოგი ბაჯის მიერაა ნათარგმნი:

ის, ვინც სამყარო ხელით შექმნა, წყლები და ქარი, მცენარეები და პირუტყვი, ყველა ფრინველი და თევზი, ყველა მცოცავი არსება და ყველა ოთხფეხა არსება.(Budge, 154)

ამკარაა ამ თარგმანის და ბიბლიური სამყაროს შექმნის მითის მსგავსება.

ოსირისის „ერთადერთი და მომავალი ძე“, ჰორუსი, აღნიშნავს სოლარულ ორბიტას, რომელიც ნახლდება ზამთრის ნაბუნობისას. მის ტამარში საისში ჰორუსის ლუნარული დედა, ისიდა, აღწერილია ისე, რომ ამბობს:“ ნაყოფი, რომელიც მე მოვიტანე არის მზე“. მთავარი სოლარული როლები შეიცავს მზეს - ბავშვს ადგომისას, და მოხუცს ჩასვლისას. მზე ასევე ბავშვია ზამთრის ნაბუნობის დროს („შობა“), ყმაწვილი გაზაფხულის ნაბუნობის დროს, ძლიერი წვერიანი მამაკაცი შემოდგომის ნაბუნობისას და მოხუცი შემოდგომის ნაბუნობის დროს. ჰორუსი თავისი გადაპარსული თავით წარმოადგენს წელიწადის დროს, „როდესაც სინათლე იკლებს...“ (Macrobius, 1969:141). ჰორუსის, ან განახლებული სოლარული ინკარნაციის შესახებ ოლკოტი ამბობს:

მზის ღმერთ ჰორუსში ჩვენ ვხედავთ პერსონიფიცირებულ განთიადს, და სიბნელის აჩრდილების ტრიუმფალურ დამპყრობელს და ქვესკნელის დემონი ქრება

გამარჯვების დიდებულ სინათლეში ყოველი დილით. ის წარმოდგენილია, როგორც ოსირისის უფროსი ძე, ძლიერი და მხნე ყმაწვილი, რომელიც შურს იძიებს მამამისისთვის მონსტრთან ომის წარმატებით მოგებით და ყლაპავს მას.

ჰორუსი წარმოდგენილია ფრესკებზე, როგორც ქვესკნელიდან მოცურავე აღმოსავლეთის ცისკენ განთიადისას, და გადაადგილების დრო დიდი გველს ხვრეტს“ (Olcott, 1999:157)

ისევე, როგორც იესო, რა, ოსირისი და ჰორუსი, ყველა ებრძვის სატანას, ან აპეპს, სეტს ან ტიფონს, რაც დამახასიათებელია მზის ღმერთისთვის, ვისი მტერია ღამისა და სიბნელის „გველი“, მზის შემთანთქმელი მონსტრი, რომელიც არსებობს „თითქმის ყველა მითოლოგიაში“ (Spence, 1996:131) ეგვიპტურ მითოლოგიაში, ისევე როგორც ქრისტიანულში, აპეპი/სეტი გადმოგდებულია თავისი უმაღლესი წოდებიდან და დემონი ხდება. (Spence, 1996:300) ამს დამატებული, ჰორუსის ერთ-ერთი სახელი „ჯაოაი“ (Jaoai) (Rylands, 1940:35) იყო, რომელიც ასევეა „იაოაი“, არსობრივად იგივე, რაც „იაო“, ებრაელების მიერ ადოპტირებული ეგვიპტური ეპიტეტი რაც „იახვეს“ თანაბარია. ასევე, რას ერთ-ერთ შვილს ქვია „იოსაას“ (Iousaas) (Bonwik, 1984: 94), რაც გავს „იოშუას“, „იეშუას“, „იესოს“ ან „იასიოს“, როგორც სახელის ბერძნული ფორმა.

2.2 მზის მითოსი ბერძნულ-რომაულ ღმერთებთან

მისი ალტერ ეგო ოსირისივით, დიონისე ყველაზე პოპულარული ღმერთი იყო რომაულ იმპერიაში და მიეჩნეოდა განსაკუთრებით ძველ ღვთაებად, ჰეროდოტეს მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ ის იყო ერთ-ერთი „ახალი“ ღმერთი, დიონისე გამოჩნდა „15 000 წლით ადრე იახვემდე) (1550 წ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე).

დიონისეს რელიგიის ასეთი ფართო გავრცელების ერთ-ერთი მიზეზი იყო ის, რომ ამ რელიგიის პრაქტიკაში შედიოდა თავის რწმენაზე ხალხის მოქცევა. დიონისეს განხილვისას, როგორც „ღმერთის, რომელიც მოდის“ და ეპიფანიის ღმერთის, დიონისეს ექსპერტი კერენი ამბობს: „მეორე ფორმა იქნებოდა მისიონერული კულტის კონკრეტული ჩამოყალიბება. დიონისური რელიგია გვაჩვენებს იმდენად ბევრ ინდიკატორს ასეთი მოსვლის, რომ ჩნდება ტერმინი „მისიონერული რელიგია“ და ამ გაგებით ის ქრისტიანობის წინამორბედა“ (Kerenyi, 1976:140). ეს პრეისტორიული და არქაული დიონისეს მისიონერული კულტი ქრისტიანობას წინ უსწრებდა

ათასწლეულებით და იმ დროისთვის განვითარდა, როცა ქრისტიანობის ებრაელმა შემქმნელებმა დაიწყეს რომაული იმპერიის უთვალავი კულტის და რელიგიის შერწყმა.

ისევე, როგორც ოსირისი, დიონისე ყოველწლიურად კვდებოდა და მკვდრეთით დგებოდა, და გამოხატავდა ზამთრის სიკვდილს და გაზაფხულის ნაყოფიერებას, მოვლენა რომელსაც მის კულტში ფართოდ აღნიშნავდნენ. ეს მისტერიები იმდენად უაღრესად გარყვნილი გახდა, რომ 186 წელს რომაელების მიერ აკრძალული იყო, მიუხედავად ამისა ისინი გრძელდებოდა სხვადასხვა ფორმით კიდევ ორი საუკუნის განმავლობაში. იმ დროისთვის, როდესაც მისტერიები აკრძალეს, ათასობით მიმდევარე უკვე მოკლული იყო (Freke and Gandy, 1999:228), როგორც წამებული.

დიონისე უბრალოდ ლოთაობის ღმერთი არ იყო: „მის მშვიდ ასპექტებში ის იყო სიხარულის მომცემი, ავადმყოფობის მკურნალი, ბოროტობისგან დამცველი. ასევე ის არის კანონის დამდგინელი და მშვიდობის მომცემი.“ (Cox, II, 1870:295) ეს თვისებები მზის ღმერთის თვისებებია და რა თქმა უნდა, დიონისე მზის ღმერთია, და არავითარ შემთხვევაში რეალური ადამიანია. ნონუსის პოემა დიონისეს შესახებ (5 საკუნე) არის ჩანაწერი თუ როგორ „ მოძრაობს მზე ნიშნებში“. მაკრობიუსის თანახმად, დიონისე დაიბადა 25 დეკემბერს, ისევე, როგორც ოსირისი/ ჰორუსი და ბევრი სხვა მზის ღმერთი. ისევე, როგორც ოსირისი, დიონისე 14 ნაწილად იყო დაწვევრიანებული, და ისევე როგორც ოსირისი /ჰორუსი, დიონისე მიჩნეული იყო ზევსის მამად და შვილად.

მსგავსება დიონისეს კულტს და გვიანდელ ქრისტიანობას შორის ასევე შეიცავს „ტეოფაგურ“ სახეს, მსხვერპლშეწირული ობიექტის ხორცის ჭამა და სისხლის დალევა, ღმერთის ნაცვლად და, ასევე, ფოკუსირება ყურძენზე და ღვინოზე, როგორც ღვთის სისხლზე. მეტიც, იესოს ისევე მიმართავდნენ, როგორც დიონისეს მიმდევრები მიმართავდნენ მას. როგორც ჰოფმანი აღნიშნავს: „ადრინდელი მოძრაობის წარმართული კრიტიკა მეტყველებს იმაზე, რომ ქრისტიანები იესოს მიმართავენ ისევე, როგორც ვაქხანელები თავის ღმერთს. იესო იყო კირეოსი (მზრძანებელი) და ლისიოსი (მხსნელი). დიონისურ კულტში ღმერთს გამოყავდა მიმდევრები სიბნელისა და სიკვდილის სამყაროდან და აძლევდა მათ საშუალებას დაინახონ სამყარო, რომელიც შემდგომ ელოდებოდა.“ (Hoffman, 139)

ისვევე როგორც მისი დაბადება, დიონისეს სიკვდილიც არქეტიპულია: ოსირისის და ქრისტეს ანალოგიურად ის ძალადობრივად კვდება, მკვდრეთით დგება და მალდება ზეცაში. ორიგენე თავის Contra Celsus-ში განიხილავს დიონისეს სიკვდილს, მკვდრეთით აღდგომას და ამალლებას და ადარებს მას ქრისტეს. როგორც ვხედავთ ერთი ქრისტიანული ავტორიტეტი მაინც აღიარებს ამ ფაბულების იდენტობას.

შემდეგ, როგორც ხშირად ხდება პრე-ქრისტიანული მხსნელების ამბებში, აღწერილია, თუ როგორ ჩადის დიონისე ჯოჯოხეთში: „ დიონისეს სიკვდილის და მკვდრეთით აღდგომის მითის სხვა ვერსია არის ის რომ დიონისე ჩავიდა ჰადესში რომ გამოიყვანის დედამისი სემილა მკვდრებისგან.“

ისევე, როგორც მისი სირიელი მსგავსება ადონისი, დიონისეს უწოდებდნენ „დენდრიტეს“, ან „ის - ხისგან“, რაც სავარაუდოდ იმას აღნიშნავდა, რომ დიონისე ხეზე იყო ჩამოკიდული, საერთო მოტივი იმ ადგილებისთვის, სადაც აყვავდა დიონისეს კულტი. დიონისეს „ჯვარცმის“ შემდგომი დამტკიცება იყო ხის მედალიონი, რომელზეც ჯვარცმული ადამიანი იყო გამოსახული და უკან ეწერა “Orpheus-Bakkikos”. (Freke and Gandy, 82)

რადგან ორფეოსი და დიონისე ერთი და იგივეა და ბაკიკოსი - ბახუსია, ეს ამულეტი თვით ღმერთს ასახავს. ეს ამულეტი მესამე საუკუნისაა ჩვენი წელთაღრიცხვის და სავარაუდოდ წარმართობიდან ქრისტიანობაში გადავიდა. თუმცა ქრისტიანები ირწმუნებიან, რომ პირიქით იყო და წარმართობამ მოიარა ჯვარცმის მიტივი ქრისტიანობიდან. ფაქტობრივად, ქრისტე არ არის გამოსახული, როგორც ჯვარცმული მე-6-მე-7 საუკუნეებამდე, ასე რომ მეცნიერული მიზეზი არსებობს თუ რატომ ვერ იქნებოდა ორფეოსი ქრისტეს პლაგიატი.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პრე-ქრისტიანული მითი არის ამბავი ბერძნულ გმირ იასონზე, რომელიც მეზღვაურებთან ერთად საოცარი თავგადასავლების მოსაპოვებლად წავიდა. არსებობს მოსაზრება, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ეს ამბავი დედამიწის კონკრეტულ ადგილებში განვითარდა, როგორც სახარების ამბავი, მითი იასონის შესახებ რეალურ ამბავს კი არ ასახავს, არამედ მხოლოდ ასტრონომიულ მითს. ჩვენ ვიხრებით იმისკენ, რომ სახარების მსგავსად, არსებობდა ორი ამბავი: ისტორიული და მითოლოგიური, და ჩვენ უნდა გავარჩოთ ერთი მეორესგან.

მითოლოგიურ რეალობაში იასონის ამბავი კიდევ ერთ სოლარულ მითად წარსდგება: სოლონიკის მზის კულტის ქურუმების კიდევ ერთი ნახელავი. როგორც ამბობენ. იასონის მითი უკავშირდება ნოეს ბიბიურ მითს, რადგან „ნოეს კიდობანი“ (ინგლისურში, მაგალითად, ark) იგივეა, რაც ბერძნული არგონავტი (argonaut) და ინდური არგანათა (arghanatha). “Arghanatha” ინდური ოსირისის იშვარას ეპითეტია, „ინდური დიონისე“, რომელიც „ღვთაებრივი გემის (არგოს) მბრძანებელია, რომელსაც მიჰყავს აჰაიანის მეზრძოლეები წყვდიადის მიწებიდან დილის მიწებში.“ (Cox, 127)

გარდა ამისა, „იასონი“, „იასოსი“ ან „იესოსი“ ან კიდევ ერთ ვარიანტში იესუსი ან იესო, რომელიც ნიშნავს „მკურნალს“ ან „მსხნელს“ (Cox, 128), ეპითეტია, რომელის ბევრ მზის ღმერთს მიასადაგებდნენ ბევრ ადგილას, ქრისტიანულ ერამდე დიდი ხნით ადრე. ასევე, „ოქროს საწმისი“, რომელსაც იასონი ეძებს არის მზის სიმბოლო ვერძში, გაზაფხულის ბუნიობის სიმბოლო. იასონის მითი, ამგვარად, ხდება ვერძის ეპოქაში, მიახლოებით 2100-4300 წლის წინ და ვერძი იგივეა, რაც კრავი ქრისტიანულ მითოლოგიაში.

2.3. იახვე: ყოვლადშემძლე ღმერთი თუ დესტრუქციული მზე. სემიტური კულტურის კროსკულტურული მიმოხილვა.

ჩვეულებრივ, უმეტესობას მიაჩნია, რომ ებრაელები, მოსეთი დაწყებული, მონოთეისტები იყვნენ, და მათი ერთადერთი ღმერთი, იახვე, მათ წინასწრმეტყველებს ევლინებოდა. მონოთეისტური იახვიზმის ჩამოყალიბებამდე, ებრაელები არ იყვნენ მონოთეისტები და დიდად არ განსხვავდებოდნენ პოლიტეისტური მეზობლებისგან, ამიტომაც ძველი აღქმის „რჩეულები“ მუდმივად გამოხატულია, როგორც „სხვა ღმერთების“ მიმდევრები, და ამიტომაც „მაღალი ღმერთი“ იცვლება გმირიდან გმირამდე, მეფედან მეფემდე და წიგნიდან წიგნამდე. ყველაზე კარგად ებრაული პოითეიზმი გამოხატულია ღმერთის სახელის მრავალფეროვნებაში. ბიბლიაში ასეთის უძველესი ვერსიებია - მრავლობითი სახელები ელოჰიმ, ბაალიმ და ადონაი, რომელიც წარმოადგენს ორივე ქალურ და მამაკაცურ ღვთაებას. უმეტეს შემთხვევაში ყველა ეს სახელი ითარგმნება, როგორც „ღმერთი“ (Elohim), „უფალი“ (Adonai), “უფალი ღმერთი“ (Elohim YHWH) ან „მეფე(უფალი)“ (YHWH/IEUE), რაც ავტომატურად ხდის იუდაიზმს მონოთეისტურს. მრავლობითი სახერლი ელოჰიმ (Elohim) ძველ აღქმაში 2500 ჯერზე მეტჯერ მეორდება, მაგრამ უმეტეს ვარიანტში არასწორადაა ნათარგმნი.

მრავლობითობის ფაქტი ხსნის იმას, თუ რატომაც ნათქვამი გენეზისში :“შევემნად ადამიანი ჩვენს ხატად“. როგორც უკვე ავღვნიშნეთ, ელოჰიმ აღნიშნავს ორივეს, მდედრობით და მამრობით ფორმას და მისი მხოლოდითი ელ (El) გამოიყენება, როგორც სუფიქსი ანდ პრეფიქსი ღმერთების, ადამიანებისა და ადგილების სახელებში: ემანუ-ელ, გაბრი-ელ, ბეთ-ელ და ა.შ. სატანაც კი იყო ერთ-ერთი ელოჰიმი, როგორც ოლკერი ამბობს: „ ორიგინალში სატანა იყო ერთ-ერთი bene ha-elohim, „ღმერთების“ შვილი, მაგრამ ბიბლიის მთარგმნელები ყოველთვის ამხოლობითებდნენ მრავლობითს რომ დაემალათ ის, რომ ებრაელები მრავალ ღმერთს სცემდნენ თაყვსნას“ (Walker)

ელოჰიმი, რეალურად, 'ელ' ღმერთების მრავალფეროვნება იყო - El Elyon- „უმაღლესი ღმერთი“; El Sabaoth – „სამოთხის ღმერთი“; El Chay – „მცხოვრები ღმერთი“; El Ma'al – „მაღალი ღმერთი“ და ა.შ. აბრაამის ღმერთის სახელი El Shaddai იყო - „მამების ღმერთი“, რომელიც გამოსვლის მე-6 თავში იახვეთი იყო შეცვლილი: „ და ღმერთი დაელაპარაკა მოსეს და უთხრა მას მე ვარ იახვე და მე გამოვეცხადე აბრაამს, ისააკს, იაკობს ელ შადაის სახელით, მაგრამ ჩემი სახელი იახვე მათთვის უცნობი იყო.“ (Potter)

ადამიანის გონის განვითარების დროს, როდესაც შესაძლებელი გახდა ერთდროულად არსებობდეს პოლითეიზმი, პანთეიზმი, მონოთეიზმი და ათეიზმი, ელოჰიმი აღიქმეოდა, როგორც ერთიანი 'ელ'. სიტყვა 'ელ', ასევე, წარმოადგენდა ორივე ღვთაებას, მამრობითს და მდედრობითს, თუმცა გვიანდელი ებრაელები მას მამაკაცურ საწყისად აღიქვამდნენ. 'ელ' იყო მზრე, ან 'დღის ვარსკვლავი', ისევე, როგორც პლანეტა სატურნი, რომელიც როდესაც განიხილებოდა, როგორც ღამის ცის 'ერთადერთი და მარადი' მზე. ელის/სატურნის თაყვანისმცემლობა დასრტურდება იმიტაც, რომ დღემდე ებრაელები განიხილავენ შაბათ დღეს (შაბათს), როგორც „ღვთის დღეს“. რადგან ელ-ი მზეა, ბიბლიის ბევრი ელოჰიმი ვარსკვლავებს წარმოადგენენ.

იახვემდე ისრაელის ღმერთს ბაალი ერქვა და ის მზეს ტაურუს ერში აღნიშნავდა. როდესაც მზე გადავიდა აიერისში, „უფალის სახელი ეგვიპტური იაოთი შეიცვალა“. (Higgins, 1992:62) და გახდა YHWH, IEUE, Jahweh, Jaweh, Jehova და Jeh. მისი უბველესი სახელი „იაო“ აღნიშნავს ღმერთის მთლიანობას, სადაც „ი“ წარმოადგენს ერთობას, „ა“ არის 'აღფა დასაწყისისა' და 'ო' არის ომეგა, ან დასასრული.

სინამდვილეში, სახელი იახვე, იაო ან მისი სხვა ვარიანტი მოიპოვება სხვადასხვა კულტურაში:

„ფონეციაში მზე ცნობილი იყო, როგორც ადონისი... იაოსთან იდენტური, ან, ჩინური რწმენის მიხედვით, იაო (იეჰოვა) მზეა, რომელიც სამყაროს ევლინება „ოცდამეოთხე დღის შუაღამისას მეთორმეტე თვეში“ (Anderson, 1970:79)

YHWH/IEUE, ასევე, ეგვიპტური ღმერთი რაა:

„რა იყო მამა ზეციური, რომელიც სახელად ‘ჰუჰი’ არის მარადი, რომლისგანაც ებრაელებმა წარმოქმნეს სახელი ‘იჰუჰი’. (Churchward, 280)

ამგვარად, ღვთის საკრალური სახელის ტეტრაგრამაცია IAO/IEUE/YHWE არის ძალიან ძველი, პრე-ისრაიტული, და ეთიმოლოგიურად შეიძლება დაკავშირებული იყოს ბევრ ნიშნავს, ან „IAO/YHWE ხსნის“. როგორც ჰიგინსი ამბობს, დოქტორ პარხუტსი ამტკიცებს, დიოდორე სიცილიელზე, ვაროზე, წმინდა ავგუსტინზე და სხვებზე დაყრდნობით, რომ იაო, იეჰოვა, ან ieue, ie ებრაელებისა იყო ლათინებისა და ეტრუსკების იოვი.... ის ასევე უშვებს იმას რომ ‘იე; აპოლო იყო.

იახვეს თავისი პერსონის სხვა ასპექტიც ჰქონდა, რადგან დასაწყისში ღვთიური სახელის ტეტრაგრამატონი ორსქესიანი იყო.

თავი 3. სოლარული მითის ტრანსფორმაცია ქრისტიანულ კულტურაში

3.1 იესო - ძე მზისა

უნივერსალური ასტროთეოლოგია ყოველთვის იყო მსოფლიოს პრედომენატური რელიგიური იდეოლოგია და მეტიც, დღესაც ასეთად რჩება. სამი ყველაზე დიდი რელიგია - ქრისტიანობა, ინდუიზმი და ბუდიზმი - პრინციპულად სოლარულია, მაშინ როდესაც დაბარჩენი ორი - იუდაიზმი და ისლამი - ლუნარული. ზოგადად ასე ხდება ხოლმე, რაც უფრო დიდია რელიგია, მით უფრო ასტროთეოლოგიურია ის.

იმ დროს, როცა ჩვენ დავიწყეთ ახალ საკუნეში ცხოვრება, ცოტა რამ შეიცვალა რელიგიური გაგების კონტექსტში და მსოფლიო, უმეტესად, ისევ არის დაყოფილი რწმენის ფრონტებზე. სხვადასხვა რწმენის დამცველები, პოპულარისტები და პროპაგანდისტები ამ დაუსრულებელ რელიგიურ ომში ჩვენი სხეულებისთვის და სულისთვის დაანგრეს და გაანადგურეს ბევრი კულტურა, დაამარცხეს უამრავი ნათელი გონების მქონე ადამიანი და დაკარგეს ნდობა. ადამიანებს სურთ სწამდეთ ქრისტესი, კრიშნას, ბუდასი, ნებისმიერის - ოღონდ არ იგრნონ თავი მარტო, უიმედოდ და უმწეოდ.

საუკუნეების განმავლობაში ღმერთისა და რელიგიის კონცეფცია ბევრჯერ და რადიკალურად იცვლებოდა. რელიგია კულტურულ კონტექსტს ემყარებოდა და ვითარდებოდა კონკრეტული ეროვნების, სქესის, ენისა და გარემოს მიხედვით.

დღევანდელი მსოფლიო გლობალიზაციის პირობებში სამყარო უფრო და უფრო პატარა ახდება და უფრო და უფრო იზრდება საჭიროება რელიგიური საკითხების შესწავლისა, როგორც ადამიანის საქმიანობის ერთ-ერთი

უმნიშვნელოვანესი ნაწილის. ვაცნობიერებთ რა ამას თუ არა, რელიგიური (და შესაბამისად ჩაღრმავებისას დავინახავთ, რომ მითოლოგიური) არქეტიპები უმეტეს შემთხვევაში განსაზღვრავენ შვენი ყოველდღიურ ქმედებებს, გადაწყვეტილებებს და ცხოვრების წესს. ამიტომაც, კონკრეტულ ნაშრომში ჩვენ გვსურს ვაჩვენოთ იმის მტკიცებულება, რომ სახარებისეული ისტორია იესო ქრისტეს შესახებ და ზოგადად ქრისტიანული ტრადიცია უმეტეს წილად წარმოადგენს მოტივებს უძველესი ასტროთეოლოგიიდან და სოლარული მითოლოგიიდან. ამ საკითხის ირგვლივ ყოველთვის ბევრი გაუგებრობაა, იმის ჩათვლით, რომ ზოგიერთი მეცნიერი თვლის რომ ქრისტეს სოლარული ბუნების თეორია მხოლოდ მე-19 საუკუნეში გაჩნდა. თუმცა, ამ მითის დამსხვრევა ძალიან მარტივი ხდება უძველესი ტექსტების შესწავლისას, მათ შორის თვითონ ბიბლიის და ადრექრისტიანული ნაშრომების ეაკითხვის დროს.

აღსანიშნავია, რომ იესოზე საუბრისას თვიდანვე უნდა განვიხილოთ ის ძირითადი ასპექტები, რის მიხედვითაც შეიძლება მასზე საუბარი. ქრისტიანობისა და მისი წყაროების შესწავლისას შეიძლება გავყვეთ სამ მიმართულებას:

- ზებუნებრივ, რომელიც სხვადასხვა ეკლესიის მორწმუნეებს აერთიანებს, ვისაც სწამთ, რომ იესო - „ღვთის ძეა“, გარდაიცვალა, აღსდგა და ამაღლდა.
- ნატურალისტურს, რომლის მიმდევრებისთვის იესო ჩვეულებრივი ადამიანია ან ანტირომაული პოლიტიკური მორაობის (ზელოტების) ლიდერი, ან უბრალოდ მისტიკოსია;
- მითოლოგიურს, რომლის მიხედვით იესო გამოგონილი პერსონაჟია და ლეგენდა მის შესახებ ნელ-ნელა იქმნებოდა სხვადასხვა კულტურის და რელიგიური ელემენტების შეერთებით.

ჩვენთვის, ამ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია იესოს განხილვა, როგორც მითოლოგიური პერსონაჟის. მიუხედავად იმისა, რომ დღესდღეობით არსებობს უამრავი დასტური იმისა, რომ იესო, ებრაული აღწერის ცნობილი გმირის, აჯანყების ავტორის იუდა გამაღელის შვილი, ნამდვილად არსებობდა, დადიოდა დედამიწაზე და ძალიან დიდი როლი ითამაშა იმდროინდელ პოლიტიკური, კულტურული და რელიგიური რეალობის ჩამოყალიბებაში, ჩვენთვის საინტერესოა იესო, როგორც ერთგვარი არქეტიპი, იესოს ის ტრანსფორმაცია, რომელიც მისმა მითოსმა საუკუნეების განმავლობაში განიცადა და რა სახითაც ის არსებობს დღეს თანამედროვე ქრისტიანულ კულტურაში. რა საკვირველია, აბსურდული იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ იესოზე საუბრისას ჩვენ ვსაუბრობთ იმ პიროვნებაზე, რომელიც როდესაც ბეთლემში დაიბადა. ამიტომ თავიდანვე გვსურს ხაზი გავუსვათ იმას, რომ ამ ნაშრომში საუბარი გვაქვს მითოლოგიურ, ბიბლიურ იესოზე, რომელსაც ცოტა რამ აქვს საერთო ისტორიულ-ნატურალისტურ იესოსთან.

პირველ რიგში აღსანიშნავია თვითონ ქრისტიანული მესიის სახელი. იესო ებრაული იემუას ბერძნული ვარიანტია, რომელიც შეიცავს ნაწილს „იახ“ - ბიბლიური იახვეს სახელი და მისი მეორე ნაწილი კი 'ხსნას' ნიშნავს. ჩვენ უკვე საკმაოდ ვრცლად ვისაუბრეთ „იახვეს“ სახელის ეთიმოლოგიაზე, ამიტომ შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ იესო არა კონკრეტული მესიის სახელია, არამედ „წოდება“, რომელიც თვით „მესიას“ ნიშნავს.

ქრისტიანობის ისტორიაში გამოიყოფა ჩვენთვის საინტერესო ადრექრისტიანული პერიოდი - 325 წლამდე, ნიკეის პირველ საეკლესიო კრებამდე, სანამ ქრისტიანობა

რომის იმპერიის ოფიციალურ რელიგიად დასახელდებოდა. ამ პერიოდის შესწავლა რთულდება უამრავი „არაკანონიკური“ ხელნაწერის განადგურების გამო. თუმცა, საბედნიეროდ, მკვდარი ზღვის ხელნაწერების აღმოჩენის შედეგად შესაძლებელი გახდა იმდროინდელი ამბების მეტნაკლებად ნათელი სურათის მიღება. თუმცა ხელნაწერების უმეტესი ნაწილი ან ძალიან დაზიანებულია ან არ არის სრულად წარმოდგენილი და ფრაგმენტებში ასახული ინფორმაცია არ არის საკმარისი სრული სურათის დასანახად. თუმცა ჩვენ, როგორც მეცნიერები, ცივი გონებით და ყოველგვარი რელიგიური კონტექსტის და მიკერძოების გარეშე უნდა მივუდგეთ ამ მასალის შესწავლას.

ამ პერიოდზე წარმოდგენის შექმნა შესაძლებელია, ასევე, ადრექრისტიანული ნახატების მიხედვით, რომლებიც უმეტესად რომაულ კატაკომბებში მოიპოვებოდა. უკვე მაშინ, იესოს ალოგიკურად სწორი ევროპეიდული სახის ნაკვთები ჰქონდა: სწორი ცხვირი, ქერა ან ღია წაბლისფერი თმა და ღია ფერის კანი. ნახატებში და ქანდაკებებში ის გამოსახული იყო, როგორც ახალგაზრდა და უწვერო მამაკაცი. როგორც ვხედავთ, იესო უკვე მაშინაც ღიადაა გაიგივებული ბერძნულ-რომაული მიტოლოგიის „ძველ“ ღმერთებთან.

ნახატების ძირითადი მოტივია- კეთილი მწყემსი, მშვიდობის მტრედი, პური, თევზები და ღუზა.

ორი თევზი - მაშინდელი ქრისტიანობის მთავარი სიმბოლო - თიოთქმის ყოველთვის ღუზის გვერდით იყო გამოსახული. ეს იმ ლეგენდას უკავშირდება, რომლის მიხედვით იესომ ხუთი ათასი ადამიანი ორი თევზით დააპურა. დღეს დასავლურ ტრადიციაში იესოს ერთ-ერთი სიმბოლო ასევე თევზია, რომელიც ამასთან ერთად მისი სახელის მონოგრამას აღნიშნავს. (იხტის - თევზი)

იესოს სოლარული ბუნების აღმოჩენა ეხება არ მხოლოდ წარმართულ ტრადიციას, არამედ ძველ ისრაელსაც, ინდოეთს, საბერძნეთს.

აქვე უნდა ავღვნიშნოთ, რომ ხშირად ამ ყველაფერს ქვეცნობიერი ხასიათი აქვს. იმისთვის. რომ გავაანალიზოთ ეს მოვლენა უნდა დავბრუნდეთ შორს, უძველეს დროში, სადაც ხდებოდა ადამიანის მიერ სამყაროს პირველადი შეცნობა და, შესაბამისად, ადამიანის აზროვნების ჩამოყალიბება.

ქრისტიანობაში სოლარული მითების მნიშვნელოვანი როლის გაანალიზებას დავიწყებთ ძველი აღქმიდან, სადაც ღმერთი წარმოადგენილია მზის შემქმნელად: „თქვა ღმერთმა: იყოს მნათობები ცის მყარზე დღისა და ღამის გასაყრელად, დროჟამის აღმნიშვნელად - დღეებისა და წელიწადებისა“

(დაბადება 1:14). რა თქმა უნდა, ეს მანათობლები არიან მზე, მთვარე, ვარსკვლავები, ყველაფერი ღვთის მიერ შექმნილი. იობის წიგნში, რომელიც ტრადიციულად ბიბლიაში ერთ-ერთ ყველაზე ძველ ტექსტად არის მიჩნეული, ნათქვამია: „რომელმან უბრძანოს მზესა და არა აღმოჰყდეს და ვარსკვლავთა ზედა დაჰბეჭდოს.“ (იობი, 9:7)

იობთან ჩვენ ასევე გვხვდება მეორე ასტროლოგიური, ასტროთეოლოგიური ან ასტრონომიული საკითხი, როცა ის განიხილავს “Mazzaroth” ან ზოდიაქოს: „შენ აღმოაბრწყინეა მთიები ჟამსა მისა და აფროდიტე შვილი ზედა ქუეყანისა?“ (იობი, 38:32)

სტრონგის კონკორდაციის მიხედვით מַזָּרוֹת — mazzaroth (მაზაროტ) ან mazzarah (მაზარა) არის „ზოდიაქოს 12 ნიშანი და მათთან ასოცირებული 36 თანავარსკვლავედი“.

თვითონ სიტყვა mazzaroth ძალიან საინტერესოა, რადგან ის წარმოადგენს ბიბლიის *hapax legomenon*. მოგვიანებით, იდიშში სიტყვას *mazalot* ხმარობენ ზოგადად ასტროლოგიის აღსანიშნავად, რაც დარჩა გამოთქმაში ‘მაზელ ტოვ’.

ამგვარად, „აფროდიტე შვილი ზედა ქუეყანისა“ შეიძლება იყოს არკუტუსი, ან ალფა ვოლოპასა. ტრადიციული დათარიღების მიხედვით იობის წერილი უსწრებდა მოსეს მიერ ისრაელის 12 ტომის შეკრებას და სადღაც მე-13 საუკუნეში უნდა ყოფილიყო.

იერემიასთან ღმერთი წარმოდგენილია, როგორც ძალა, რომელიც მთვარისა და მზის უკან დგას და ნაღქვამია: „ამათ იტყვს უფალი: აღ-თუ-მადლდეს ცაჲ განსაცხრომელადმი, და და-თუ-მდაბლდეს იატაკი ქუეყანისაჲ ქუე, მე არგამოუცდელ-ვყო ნათესავი ისრაელისაჲ, - თქუა უფალმან, - ყოველთათჳს, რომელნი ქმნეს.“ (იერემია, 31:36)

ქართულ ბიბლიაში სწორად არაა ნათარგმნი ის ადგილი, რომელიც ამბობს: – ღმერთი არის მზე და ფარიო. ეს ადგილი არის ფსალმუნში და იგი ნათარგმნია ქართულად ასე: „*რამეთუ წყალობა და ჭეშმარიტება უყვარს უფალსა, მადლი და დიდება მოსცეს*

ღმერთმან, უფალმან არა მოაკლოს კეთილი, რომელი ვლენან უბიწოდ“ (83,11).
ბიბლიაში ნათქვამია: – რამეთუ უფალი ღმერთი არსი მზე და ფარი; გერმანულ
ბიბლიაში: *Denn Gott der HERR ist Sonne und Schild; der HERR gibt Gnade und Ehre: er wird
kein Gutes mangeln lassen den Frommen.* ფრანგულში: *Car l'Éternel Dieu est un soleil et un
bouclier, L'Éternel donne la grâce et la gloire, Il ne refuse aucun bien à ceux qui marchent dans
l'intégrité,* ინგლისურში *The Lord God is our sun and our strength: the Lord will give grace
and glory: he will not keep back any good thing from those whose ways are upright.*, რუსულში
- *Ибо Господь Бог есть солнце и щит, Господь дает благодать и славу; ходящих в
непорочности Он не лишает благ,* ივრიითში -

„:מיִתְּחַלֵּף מִזְּרָחָא בִּישׁ-עֲמֻמָּה אֵלַי הָאֵלִים יַחַד דְּרַבְרָבָא דְּרַבְרָאֵלְלָא הָאֵלִים יִגְּמֻוּ | שְׁמֹשֶׁת יְיָ. რატომ არის გამოტოვებული
„მზე და ფარი“, გაურკვეველია.

ბერძნულ სექტუაგინტის ძველ აღთქმაში სიტყვა მზე - ἡλιος (ჰელიოსი) მამრობითი
სქესისაა. შესაბამისად ბევრ თარგმანში მზეს მამრობითი ფორმა აქვს, რაც აჩვენებს
მზის უძველეს აღქმას და ხაზს უსვამს მის ანიმირებას, როგორც მამრობითი არსების.

თავდანვე, დიდი ქრისტიანი მამები, ისეთი როგორიცაა ტერტულიანე, იძულებულები
იყვნენ ეპასუხათ იმ ბრადებებს, რომ ქრისტიანობა წარმართული კულტის გაგრძელება
იყო და ხშირად იყენებდნენ ფრაზას: „თქვენ ამბობთ ჩვენ მზეს ვცემთ თაყვანს. იგივეს
აკეთებთ თქვენც.“¹ თავის ნაშრომში „წარმართების მიმართ“ (Ad. Nationes)
ტერტულიანე ეხმაურება და უარყოფს კონცეფციას რომ ქრისტიანები კიდევ ერთი
მზის თაყვანისმცემლების სექტის წარმომადგენლები არიან:
აქვე უნდა ავღნიშნოთ, რომ ხშირად ამ ყველაფერს ქვეცნობიერი ხასიათი აქვს.
იმისთვის. რომ გავაანალიზოთ ეს მოვლენა უნდა დავბრუნდეთ შორს, უძველეს
დროში, სადაც ხდებოდა ადამიანის მიერ სამყაროს პირველადი შეცნობა და,
შესაბამისად, ადამიანის აზროვნების ჩამოყალიბება.

„მზე სიმართლისა“ არის იესო - და ის ასევე „შამაშია“, სიტყვა, რომელსაც მალაქია
ორიგინალში იყენებს. შამაში, სამასი, ბაბილონური მზის ღმერთი, ფრთიანი

---

¹ www.newadvent.org/carthen/14520c.html

სიმართლის მზე, იგივეა, რაც ფრთიანი სოლარული დისკოს გამოსახულება ასურეთში, ბაბილონში, ეგვიპტეში და სხვაგან.

კიდევ ერთი მინიშნება შეიძლება ვნახოთ იოანეს გამოცხადებაში, სადაც იესო აღწერს საკუთარ თავს, როგორც „ამენს“ (ამინს): „და ანგელოზსა ლავდიკიისა ეკლესიისასა მიუწერე, ვითარმედ: ამას იტყვს ამინ, მოწამე იგი სარწმუნოდ და ჭემმარიტი, დასაბამი დაბადებულთა ღმრთისათაჲ» (გამოცხადება, 3:14)

ამგვარად, იესო აიგივებს საკუთარ თავს ამენტან, ამენ რასთან და მიჰყვება მზის ტრანექტორიას ცაში. ეს მაგალითი მეორდება იგივე გამოცხადებაში: „და რომელი ცხოველ ვარ; და ვიქმენ მკუდარ და, აჰა ესერა ცხოველ ვარ უკუნითი უკუნისამდე, ამინ. და მქონან კლიტენი სიკუდილისა და ჯოჯოხეთისანი.“ (გამოცხადება, 1:18) ამენ, ამინ ეხმაურება ამონს, მზეს ვერძის ნიშანში. იესოს როლი, როგორც „ამონის“ უკვე გასაგებია, ეს იგივეა, რაც ოსირისის იდენტიფიკაცია ამონთან, ოსირისის, ვისთანაც ასე ბევრი საერთო აქვს ქრისტეს.

ამასთან ერთად, წარმართები და ერეტიკოსები, ადრინდელი ქრისტიანები იესოს უძახოდნენ „ნამდვილ მზეს“, „სიმართლის მზეს“, „ჩვენს მზეს“.

ამაზე ნათლათ სოლარული სახის წარმოჩენა შეუძლებელია, იესო არის მკვდრეთით აღდგომის მზე, რომელიც ყოველ საღამოს კვდება და ყოველი დილით ისევ ცოცხლდება.

რა თქმა უნდა, იესოს სოლარული ბუნების განხილვისას შეუძლებელია არ ვახსენოთ აღდგომა. აღდგომის ზეიმობა - იესოს მკვდრეთით აღდგომა - მჭიდროდაა დაკავშირებული ბუნიობასთან, რაც კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს ქრისტეს სოლარობას. ის ფაქტი, რომ აღდგომის დღესასწაული მზის აღდგომას ნიშნავს კარგად ცნობილია, ისევე როგორც მხსნელის დაბადება უკავშირდება ზამთრის ბუნიობას და კიდევ ერთ სოლარულ მოტივს წარმოადგენს. კიდევ ერთი ფაქტი არის ის რომ, ქრისტეს დღე, „ღვთის დღე“, მისი აღდგომის დღე არის კვირა, ბევრ ენაში დაკავშირებულია მზესთან (Sunday, Sonntag). აღსანიშნავია, რომ ამ დღის დასახელების ეთიმოლოგიაზე იმოქმედა მითოლოგიამ და ასტროლოგიამ და არა ქრისტიანობამ. მეტიც, სრულიად შესაძლებელია რომ ქრისტიანული მითოლოგია უბრალოდ მოერგო

მანამდე არსებულს და ასევე ქრისტეს 'აღდგომა' კვირას მოარგეს, რადგან პირველწყაროს მიხედვით დღეები ერთმანეთს არ ემთხვევა. ბიბლიაში არსადაა ნათქვამი, რომ იესო კვირას დილით აღსდგა მკვდრეთით. ბიბლიაში ნახსენებია, რომ იესო მოკვდა და მკვდრეთით აღსდგა, თუმცა რაიმე კონკრეტული დღეები და თარიღები, რა თქმა უნდა, მითითებული არ არის.

კიდევ ერთი სოლარული მოტივი, რომელიც მოიპოვება ბევრი კულტურის მითებსა და ზღაპრებში არის წყალზე სიარული. ბუდას მოსწავლეები, ლეგენდის თანახმად, წყალზე დადიოდნენ, რაც ხაზს უსვამდა მათ წმინდა ბუნებას. ზოგადად, მზეზე ამბობდნენ, რომ ის წყალზე დადოდა, როცა აღწერდნენ მის ანარეკლს წყალზე.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი თემა - ჯვარცმა, ჯვარი. თვითონ ჯვარცმა უძველესი, პრე-ქრისტიანული მოტივია, რომელიც ასახავს წმინდა სამეფო-ადამიანური მსხვერპლშეწირვის რიტუალს, რომელიც მსოფლიოს სხვადასხვა ადგილას ბევრჯერ მომხდარა. ეს რიტუალი, ან მოტივი არა მარტო ფიზიკურია, არამედ მეტაფიზიკურიც, „სულიერი“ ან ალეგორიული, რადგან ისიც ასტროთეოლოგიურ კონცეპტს წარმოადგენს.

თვითონ ჯვრის კონცეფცია ადრეულ ქრისტიანებს, როგორც ჩანს, ჯერ არ ჰქონდათ, რადგან მათთან ღუზის გარდა ვერც ერთ ჯვარს ვპოულობთ.

თუმცა შემდეგ ჩვენ ვნახავთ, რომ ჯვრის კონცეფცია ქრისტიანობაში საკმაოდ გვიან გაჩნდა.

დასაწყისისთვის გავიხსენოთ იესო ქრისტეს „ცხოვრების“ მოკლე აღწერა: ის 25 დეკემბერს (7 იანვარს) დაიბადა ქალწული მარიამისგან ბეთლემში, აღმოსავლეთის ვარსკვლავის ქვეშ, რომელსაც მასთან მოსასვლელად წამოსული 3 მოგვი მიჰყვებოდა, ის ადამიანებს ასწავლიდა, სასწაულებს ქმნიდა და ქვარს აცვეს, სამი დღის შემდეგ ის აღსდგა, ჩავიდა ჯოჯოხეთში, სადაც დაამარცხა ბოროტება, გამოიყვანა იქედან სულელები და ამაღლდა.

უმეტესად, ქრისტეს ადარებენ ბუდასთან, რომელიც ქალწულ მაიასგან იშვა, რომელიც ბუდასა სულით იყო შერჩეული, რომელსაც სპილო გამოეცხადა და იწინასწარმეტყველა დიდი მესიის დაბადება, ისევე, როგორც გაბრიელი, რომელიც მარიამს გამოეცხადა. ბუდას ყავდა მოწაფეები, შემდეგ მას დემონი მარა ცდუნებდა,

ისევე როგორც უდაბნოში სატანა იესოს, და თავისი ცხოვრების ბოლოს ბუდა ნირვანას შეუერთდა.

თუმცა პარალელი ბუდასთან - მხოლოდ მცირე წვეთია მსგავსებების იმ ზღვაში, რომელშიც ჩვენ შევდივართ, როდესაც იესოს და სხვა, ქარისტიანობამდე არსებული ღმერთების შედარებას ვიწყებთ.

ჩვენ შეგვიძლია ჩამოვთვალოთ იესოს ალტერ ეგო მზის ღმერთები:

- ასირიის ადადი და მარდუკი
- საბერძნეთის ადონისი, აპოლო.დიონისე, ჰერკულესი და ზევსი
- ფირგიის ატისი
- ბაბილონის/ფინიკიის ბაალი ან ბალი
- სკანდინავიის ბალდერი და ფრეი
- ავღანეთის ბალი
- იაპონიის ბედრუ
- ინდოეთის ბუდა და კრიშნა
- ირლანდიის ჩუ ჩულანი
- სიამის კოდომი და დევა ტატი
- სლავების დაჟბოგი
- შუმერეთის დუმუზი
- დრუიდების ჰესუსი
- ეგვიპტეს ოსირისი და ჰორუსი
- ტიბეტის ინდრა
- ნეპალის იაო
- რომის იუპიტერი
- სპარსეთის/ინდოეთის მითრა
- კავკასიის/საბერძნეთის პრომეთე
- მექსიკის ქითცალკოატლი
- სირიის თამუზი
- სიბილუმის უნივერსალური მონარქი
- სპარსეთის ზარატუსტრა/ზოროასტრი

რა თქმა უნდა. ეს სია არ არის სრული . და რა თქმა უნდა იესო არ არის ამ ყველა „გმირის“ იდენტური, თუმცა მათ აქვთ ბევრი საერთო მოტოვი ან თვისება (სეთი, როგორც ქალწულისგან დაბადება, 12 მოწაფის ყოლა, ტანჯვითი სიკვდილი და მკვდრეთით აღდგომა).

ჩვენ უკვე ავღნიშნეთ, რომ უძველესი ხალხი ძალიან დიდ მნიშვნელობას აქცევდა ციურ სხეულებს და ასტრონომიას, რომელიც შემდგომ ასტროთეოლოგიაში გადაიზარდა. ცნობიერად თუ ქვეცნობიერად ასტროთეოლოგია ყველა ქრელიგიას თან დაჰყვებოდა, მაგრამ, რამდენადაც საკვირველი არ უნდა იყოს, ყველაზე დიდი განვიტარება და პოპულარობა ქრისტიანულ რელიგიაში მოიპოვა. ბიბლია, რომელიც სავსეა სიმბოლოებით და მეტაფორებით, თვითონაც ასტროთეოლოგიაზეა დაფუძნებული და რთულია მისი ამოცანის გასაღების პოვნა თუ ამას არ გავიტვალისწინებთ.

თეორია მზის შესახებ ამბობს, რომ იესო არის უამრავი უძველესი ღმერთის კრებითი სახე-სიმბოლო და მზეს წარმოადგენს. ჩვენ ცოტა სხვანაირად ვიტყვით: იესო ხალხისთვის მნიშვნელოვანი მზის არქეტიპის გამოვლენაა, რომელიც ჩვენ არაცნობიერში უძველესი დროიდან ინახება.

ამის ბევრ დასტურს თვითონ ბიბლიაში ვპოულობთ:
„...მე ვარ ნათელი სოფლისა“ (იოანე 8:12)

„ვიდრემდე ვარ სოფელსა შინა, ნათელი ვარ სოფლისა.“ (იოანე 9:5)

როგორც უკვე ვნახეთ, ჩვენ წელთაღრიცხვამდე ათასობით წლით ადრე არსებობს მზის თაყვანის ცემის მაგალიტაები. და, რა თქმა უნდა, გასაგებია რატომ. ყოველდღე მზე ამოდის და მოაქვს სინათლე, სითბო. ყველა არსებული ცივილიზაცია იაზრებდა რომ მის გარეშე არ იქნება მოსავალი და სიცოცხლე დედამიწაზე გაქრება. ეს გაგება იმდენად ძველია, რომ ადამიანის არაცნობიერი ნაწლად იქცა და მზის არქეტიპი თაობიდან თაობაში, საუკუნიდან საუკუნეში გადადის, რაც ყველაზე კარგად რელიგიებში აისახება.

3.2 სოლარული მეტაფორები და ალეგორიები და მათი ასტროთეოლოგიური მნიშვნელობა

სელესტური მითოსი საკმაოდ რთულია და მრავლისშემცველი, რადგან სოლარული მითი გადაიკვეთება ლუნარულთან, სტელარულთან და ტერასტრიულთან. ამასთან ერთად, ზოგი ციური სხეული უბრო გვიან გამოვიდა 'არენაზე', ვიდრე დანარჩენები, რამაც მათი გამეორება და ერთმანეთში არევა გამოიწვია ეს დაკავშირებულია იმასთან, რომ ადამიანი ნელ-ნელა, ნაბიჯ-ნაბიჯს სწავლობდა მის ირგვლივ არსებულ სამყაროს.

მეტიც, ციური სხეულების ჩვენი ცოდნა დღესაც, ტექნოლოგიურად განვითარებულ ეპოქაში არ არის სრულყოფილი. ბევრ ციურ სხეულს სხვადასხვა დატვირთვა ენიჭებოდა სხვადასხვა დროს, როცა მზე და მთვარე მოწინავე პოზიციებზე ერთმანეთს ანაცვლებდა. მაგალითად, იგივე ჰორუსი, რომელზეც უკვე ვილაპარაკეთ, როგორც ოსირისის შვილ-ავატარზე, არამხოლოდ მზეს წარმოადგენდა, არამედ ჩრდილოეთ პოლუსის ვარსკვლავს, და მისი ტყუფის ცალი ძმა, სეტი, არა მხოლოდ წყვილია მის წარმომადგენელი იყო, არამედ სამხრეთის პოლუსის ვარსკვლავს წარმოადგენდა.

დროთა განმავლობაში, როცა ცა იცვლება და მასთან ერთად იცვლება ბუნიაობის პრეცესია და მზის მოძრაობა ზოდიაქებში, იცვლება თვითონ მითოსიც, მითებს ახალი ღმერთები ემატება დააკლდება, თუმცა ბირთვი იგივე რჩება: მზე მთავარი გმირია, მთავარი ღმერთი, სიცოცხლის მომცემი და, ამავე დროს, წამრთველი. თვითონ მზის მითები, რომლებიც შენარჩუნდა და ჩვენამდე ან უცვლელი, ან არამნიშვნელოვნად სახეცვლილი მოვიდა, ძალიან კარგად ასახავს საზოგადოების ფორმირების ეტაპებს და მნიშვნელოვან მომენტებს. მხოლოდ ის კმარა ასტროთეოლოგიური მითის მნიშვნელობის გასაგებას, თუ დავაკვირდებით მზის და მთვარის პერსონიფიკაციების შეცვლას. ჩვენ უკვე ვთქვით, თავდაპირველად, უძველეს დროში, მზე მდედრობითი სქესის იყო, მთვარე კი მამრობითის. ეს პატრიარქალურ წყობასთან ერთად შეიცვალა, სადაც ქურუმები (მამრობითი სქესის ქურუმები) მზეს მამაკაცად წარადგენდნენ, მთვარეს კი ქალად. პოპულარული ევროპული ტრადიციაც ამას აგრძელებს, რათა გაამახვილოს ყურადღება იმაზე, რომ მზე მთვარეზე უფრო კარგად ანათებს და უფრო კაშკაშაა, ამით კი პატრიარქალურ საზოგადოებაში ქალის ადგილის არაპირდაპირი დეფირენსირება ხდება.

რაც უფრო ვითარდებოდა მითოსი, მით უფრო ემსგავსებოდა ეს ყველაფერი ზღაპარს ან პიესას, სადაც მსახიობთა გუნდი სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა: ღმერთები ემატებოდა და იცვლიდნენ პოზიციებს. რაღაც ეტაპზე ზოდიაწოს 12 ნიშანიც დაემატა ამ გუნდს. რა თქმა უნდა, იმ დროინდელი ხალხისთვის ის კი არ იყო მნიშვნელოვანი, თუ როგორ გამოიყურებოდა თანავარსკვლავედები, არამედ მათი პროეცირება ყოველდღიურ ცხოვრებაზე. ამგვარად, უძველეს ხალხს შეეძლო ამ ციური სხეულების ჩართვა მითებში და მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ჩვენ ძალიან არ ჩავუღრმავდებით ასტროთეოლოგიის სხვადასხვა ასპექტს, სადაც ნაჩვენებია თუ როგორ იცვლებოდა, მაგაითად მორიელის ზოდიაქო, მორიელის თანავარსკვალვედი, არქივით და პირიქით. თუმცა აუცილებელია იმის გათვალისწინება, რომ ცის ისტორია, ციური სხეულების ამბავი უმნიშვნელოვანესი იყო ამ ხალხისთვის და უდიდეს როლს ახდენდა მათ ცხოვრებაზე.

როგორც ჩვენ დავინახეთ, ცა და ციური სხეულები მნიშვნელოვანი იყო არა მხოლოდ წარმართებისთვის, არამედ ბიბლიური ხალხისთვის, მათ შორის ისრაელიტებისთვის, ვისი ელოჰიმი და ღმერთის სახელები სხვადასხვა ვარსკვლავის ირგვლივ ტრიალებდა. საერთოდ, ალბათ ძალიან რთულია ბიბლიაზე უფრო ასტროთეოლოგიური წიგნის მოძებნა, იქნება ეს ძველი აღთქმა თუ ახალი. შეუძლებელია ბიბლიის გაგება და გააზრება ასტროლოგიისა და მითოლოგიის ღრმა ცოდნის გარეშე, რადგან ყველაფერი

ზემოთაღნიშნული მჭიდრო კავშირშია და ერთი კომპონენტის გამოკლებით იკარგება მთლიანი სურათი.

ბიბლიაში, როგორც ჩვენ ვნახეთ ძველ ებრაელებთან და ქრისტეს მიმდევრებთანაც, მზის თაყვანისცემა უამრავ ფორმაში ხდება. ფსალმუნში ნათქვამია: „მზისა აღმოსავალითგან ვიდრე დასავალადმდე ქებულ არს სახელი უფლისა“ (ფსალმუნნი, 112:3); „ჭემმარტებაჲ ქუეყანით აღმოსცენდა და სიმართლე ზეცით გამოჩნდა“ (ფსალმუნნი, 84:12); „რადგან მზე და ფარია უფალი ღმერთი...“ (ფსალმუნნი, 83:12). 72-ე ფსალმუნში კი ნათქვამია: „იყოს სახელი მისი კურთხეულ უკუნისამდე; უწინარეს მზისა ეგოს სახელი მისი; მისა მიმართ იკურთხეოდინ ყოველნი ტომნი ქუეყანისანი, და ყოველი თესლები ჰნატრიდეს მას.“ (ფსალმუნნი 71:17), მალაქიასთან კი ვკითხულობთ: „მით, რამეთუ აღმოსავალთაათგან მზისათათ და ვიდრე

დასავალთამდე სახელი ჩემი დიდებულ არს წარმართთა შორის და ყოველსა ადგილსა საკუმეველი მოერთუმის სახელსა ჩემსა და მსხუერპლი წმიდაჲ; და მით, რამეთუ დიდ არს სახელი ჩემი წარმართთა შორის, - იტყვს უფალი, ყოვლისა მპყრობელი.“ (მალაქია წინასწარმეტყველი, 1:7)

როგორც ვხედავთ აქ ნათქვამია, რომ უფალი დიდებულია „ვიდრე დასაქვალთამდე“, ანუ მზის ჩასვლის შემდეგ ეს დიდება არ ვრცელდება, რაადგან თვითონ არის მზე. ამგვარად, მზის როლი ძველი ებრაელებისთვის ნათელია, სოლარული გმირი და მოტივი მოიპოვება ბევრ ადგილას ძველ აღთქმაში, მაგრამ ეს მოტივები იკარგება სხვადასხვა ინტერპრეტაციის დროს. თუმცა, მზე მაინც იმდენად ნიშვნელოვანი იყო ძველი ხალხისთვის, ისრაელიტებისთვის, რომ მათ შექმნეს „მზის წიგნი“, ან „Helio Biblio“, წმინდა ბიბლია; რომლის ორიგინალი ვერისა, მითები, მოიპოვება სხვადასხვა ხალხის მითოლოგიაში, ზღაპრებში, ნახატებში, ქანდაკებებში მსოფლიოს ირგვით იუდო-ქრისტიანული ბიბლიის შექმნამდე ათასწლეულობით ადრე.

სოლარული მითოსი, ფაქტიურად, ხსნის იმ ამბავს, თუ რატომ არის ასეთი ერთნაირი ღმერთის შვილების ნარატივები, რომელზეც აქამდე ვისაუბრეთ, და რატომ არის ყველა მათგანში ადამიანი (ადამიანისგან შობილი, განკაცებული), რომელსაც ჯვარზე აკრავენ და მკვდრეთით დგება, რომელიც სასწაულებს ახდენს, ყავს 12 მოწაფე და ა.შ. სინამდვილეში, ყველა ეს ამბავი დაფუძნებულია მზის მოძრაობაზე ცაში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, იესო და იესომდე არსებული ყველა მთავარი ღმერთი სხვა არაფერია თუ არა მზის პერსონიფიკაცია, ევანგელისტური ამბავი მითოლოგიური ფორმულის კიდევ ერთი გამეორებაა.

მაგალითად, ავიღოთ ყველაზე მნიშვნელოვანი და ნიშანდობლივი მოვლენა ქრისტიანობაში - იესოს დაბადება. მსოფლიოს ბევრი ჯვარცმული ღმერთის შვილი დაიბადა რატომღაც 25 დეკემბერს. რა თქმა უნდა ეს არ არის უბრალო დამთხვევა. ეს თარიღი იმიტომ იყო არჩეული, რომ გეოცენტრული პერსპექტივიდან ჩრდილოეთ ნახევარსფეროში მზე ყოველწლიურად ჩადის სამხრეთისკენ მანამ, სანამ 21 დეკემბრის შუალამეს არ მოხდება ზამთრის ბუნიაობა, როცა მზე წყვეტს მოძრაობას სამი დღით და შემდეგ ისევ იწყებს მოძრაობას ჩრდილოეთით. უძველესი ხალხი ამ დროს ამბობდა, რომ „ღმერთი გარდაიცვალა სამი დღით“ და დეკემბრის 24ში, შუალამით ისევ დაიბადა. ამგვარად, ბევრი სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელი დიდი

სიხარულით აღნიშნავდა ღმერთის დაბადებას 25 დეკემბერს. მზე-ღმერთს აქვს რამოდენიმე მთავარი ქარაქტერისტიკა, რაც იკვლევს სხვადასხვა მთავარი ღვთაების, ღმერთის (მზის ღმერთის) პარალელური ანალიზის დროს. ჩვენ გვსურვს განვიხილოთ რამოდენიმე ყველაზე ცნობილი მეტაფორა, რომელიც იესო ქრისტესთან არის დაკავშირებული; მაგრამ დღევანდელი კანონიკური ბიბლიის ინტერპრეტაციის დროს საკმაოდ არასწორად არის გაგებული. ყველა იმ მეტაფორას, რომელშიც იმალება მითური ქრისტეს ნამდვილი ბუნება.

გააჩნია ასტროთეოლოგიური და კოსმიურ კონტექსტი, რომლის უარყოფა უბრალოდ შეუძლებელია:

- მზე სამი დღით „კვდება“ იმისთვის, რომ 25 დეკემბერს თავიდან დაიბადოს, ზამთრის ბუნიაობის დროს;
- მზე-ღმერთი დაბადებულია 'ქალწულისგან', რომელიც ერთის მხრივ შეიძლება მაგ დროის ახალი მთვარის აღმნიშვნელი იყოს, მეორეს მხრივ კი ქალწულის თანავარსკვლავედს (ზოდიაქოს) აღნიშნავს;
- მზის დაბადება აღინიშნება კაშკაშა ვარსკვლავით, რომელიც სავარაუდოდ ოსირისია ან ვენერა (ან ორივე) და „სამი მეფე“ სხვა არაფერია თუ ორიონის სარტყელის სამი ვარსკვლავი. ამ რუკაზე ზემოდან ჩანს ორიონის სარტყელი, შემდეგ სირიუსი. მარჯვნივ დიდი ჯვრის თანავარსკვლავედი მზის ამოსვლის ადგილს აჩვენებს (ლურჯი ზღვით მზის ეკლიპტიკაა ნაჩვენები).
- ზოგადად, მზე ზენიტშია შუადღის 12 საათზე, ცის ტაძრის სახლში; ამგვარად ის იწყებს მამამისის საქმის გაგრძელებას 12 წლის ასაკში. მაქსველი აღნიშნავდა: „მაგ დროს ყველა ეგვიპტელი „უმაღლესის“ მიმართ ლოცულობდა“ (Leedom 1993; 23);
- მზე ყველა ზოდიაქოს ნიშანთან 30° შედის; ასევე „ღვთისშვილი“ თავის ქადაგებას 30 წლის ასაკში იწყებს. ჰეიზელრიგის მიხედვით: „... ცაზე მზე 30° ჩრდილოეთისკენ იხრება და მერწყულის კართან დგას, წყლის მატარებელი ან იოანე ნათლისმცემელი, და აქ ის იწყებს თავის მისტიურ ქადაგებას პალესტინაში“ (Hazerligg, 1971: 163);
- მზე არის „დურგალი“, რომელიც აშენებს თავის ყოველდღიურ „სახლებს“, ან 12 საათიან დაყოფას;

- მზის მიმდევრები, ან „მოწაფეები“ არიან ზოდიაქოს 12 ნიშანი, რომლებსაც გაივლის მზე;
- მზე „წყალს აქცევს ღვინოდ“, რადგან წმნის წვიმას, რომელიც ამწიფებს ყურძენს ვაზზე და ყურძნის წვენის ფერმენტაცია ხდება;
- მზე „წყალზე დადის“ თუ შევხედავთ მის ანარეკლს წყალზე (Massey, 21);
- მზე „ვირზე ამხედრებული“ შედის „მშვიდობის ქალაქში“, როცა კირჩხიბის ნიშანში შედის, რომელიც შეიცავს ორ ვარსკვლავს, რომლებსაც „პატარა ვირები“ ქვია;
- მზე „ჯვარზე არის გაკრული“ ორ ქურდ შორის: მშვილდოსანსა და თხის რქას შორის;
- მზე ჯვარზე კიდია, რომელიც ბუნიაობებს წარმოადგენს;
- მზე ჩვენთან ყოველთვისაა, „ყოველთა დღეთა და ვიდრე აღსასრულადმდე სოფლისა“ (მათე, 28:20);
- ყოველი დილით, როცა მზე თავიდან დგება, ის მთელი სამყაროს „მხსნელია“;
- მზეს სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა კულტურაში უძახოდნენ „ღმერთს“, „ცის შვილს“, „ყოვლისშემძლეს“, „სამყაროს მბრძანებელს“, „სიცოცხლის მომნიჭებელს“.

3.3 მზის კულტი საქართველოში.

საქართველოს უძველესი მართლმადიდებლური ტრადიცია გააჩნია - ამაზე მეტყველებს ყველაფერი: ტაძრები, ხუროთმოძღვრება, უძველესი ტექსტები და დღემდე შემორჩენილი ტრადიციები. თუმცა არა, არის ამ ტრადიციებში რაღაც უფრო ძველი, პირველყოფილი, დავიწყებული. რთულია ამის აღქმა, მაგრამ ყველა ქართველი ქვეცნობიერად უფრო მეტად წარმართია, ვიდრე ქრისტიანი. სამწუხაროდ, ცოტა რამ არის ცნობილი პრექრისტიანულ საქართველოზე. თითქმის საერთოდ განადგურებულია იმდროინდელი ყველა ძეგლი, ისტორია, მითი. შესაძლოა ვივარაუდოთ, რომ ქართული წარმართობის ისტორიას დაემართა იგივე, რაც მითრას კულტს: ქრისტიანობამ სცადა ყველა მისი ხსენების განადგურება. თუმცა, მაინც არსებობს დადასტურება იმისა, რომ ძველ დროში თანამედროვე საქართველოს

ადგილას ძალიან განვითარებული ცივილიზაცია არსებობდა, რომელიც მზეს სცემდა თაყვანს. ამაზე მეტყველებს ყველაფერი: მზის სიმბოლიკა, ვაზის კულტურა.

ქართული წარმართული პანთეონი საუკუნეების განმავლობაში არსებობდა და სხვადასხვა დროს 7 ასტრალური ღვთაებისაგან შედგებოდა: „მზე, მთვარე და ვარსკვლავნი ხუთნი“. ქართველებიც, სხვა ხალხის მსგავსად, თაყვანს სცემდნენ და აღმერთებდნენ ბუნების ძალებსა და მოვლენებს. მეტიც, საქართველოში “მამაო ჩვენომდე” არსებობდა ასეთი ლოცვა:

„დიდო დედაო, ცაო მშვენიერო, მომცველო ყოველივესი, შემქმნელო და დამბადებელო უსასრულო სამყაროში, დაუტეველო, უმცირესში ჩატეულო, უწონ-უმანძილოვ, ცარიელა და სავსევ, უჟამო, უძრაო, წყვდიადო ცაო, სივრცეში, დროში ნათლით გამოვლენილო, ერთა და ერთთა ერთობაო, მომეც უფლება უფლებათა, დავრჩე მართალი ჩემ თავ-უფალთან და სამართლიანი სხვათა მიმართ, რათა დავიცვა ცის სიწმინდე და ვიყო თავისუფალი, ვითარცა შენ, ცაო თავნებაო“.

3000 წლის წინ ბორჯომთან ახლოს მზის კულტის მსახური ქალების ცენტი ფუნქციონირებდა. სოფელ მზეთამზეში ქართველმა არქეოლოგებმა 70იან წლებში უნიკალური აღმოჩენა გააკეთეს. მეცნიერებმა იპოვეს სამარსი, სადაც ქალები იყვნენ დაკრძალული. მათ მუცლებზე უზარმაზარი ბრინჯაოს მზის დისკოები ედოთ. ეს დისკოები ზველი წელთაღრიცხვის 16-14 საუკუნეებით

თარიღდება. საინტერესოა, რომ ეს ის დროა, როცა ეგვიპტეში ტახტზე იჯდა ფარაონი ამენხოტეპ II.

ხელოვნებათმცოდნე ანა კლდიაშვილის აზრით „სვა ქვეყნებისა და საქართველოს სხვა კუთხეებში მიკვლეული პარალელური მასალის არსებობის მიუხედავად, ასეთი დიდი ზომის და ამგვარი ორნამენტაციის მქონე დისკოები მხოლოდ ბორჯომისთვისაა დამახასიათებელი“. საინტერესოა ის ფაქტიც, რომ სავარაუდო მზის ქურუმები ქალები იყვნენ. ეს მიუთითებს მზის თაყვანისცემის უაღრესად ადრეულ ფორმაზე, როცა მზე ასოცირდებოდა ქალურ საწყისთან, მამაკაცი კი მთავრესთან. შემდეგ ყველაფერი შეიცვალა; მთავარი ღვთაება - მზე - მამაკაცი გახდა. ეს ყველაფერი კი მიუთითებს იმაზე, რომ საქართველოს მზის თაყვანისცემის იმეზე უფრო უძველესი ტრადიცია გააჩნია, ვიდრე ჩვენ გვგონია. სამწუხაროდ არასაკმარისი მასალის და შენარჩუნებული

ნაწერების არარსებობის გამო რთულია მსჯელობა თუ რა ახდენდა გავლენას ქართული მზის კულტის განვითარებაზე, როგორი იყო ის, რომელ მზის ღმერთს სცემდნენ თაყვანს ქართველი ქურუმი ქალები. მზეთამზეს გათხრები შეწყდა არასაკმარისი სახსრების გამო და, სამწყხაროდ, დღემდე არ განახლებულა.

ჩვენ შეგვიძლია უსასრულოდ ვისაუბროთ ქართულ მზის სიმბოლიკაზე, ბორჯღალზე, სვასტიკაზე, ვერძის მიოტივზე, რომელიც ყველა დიდ თუ პატარა სამარხში გვხვდება, ჭურჭელზე, სამკაულებზე, ორნამენტში. მაგრამ დაზუსტებით რთულია იმის დადგენა, თუ საიდან წამოვიდა ქართული მზის კულტი, როგორი იყო და რამ განაპირობა მისი გაჩენა.

თუმცა, არსებობს მზის სიმბოლიკა, რომელიც დღემდე შომორჩა და ძალიან დიდი როლი უკავია ქართულ მართლმადიდებლობაში - ვაზი.

ყველამ კარგად იცის თუ როგორი მნიშვნელოვანია ქართული კულტურისთვის ღვინო და ვაზი. ზოგადად ყურძენი არის ნაყოფიერებისა და სიმდიდრის ერთ-ერთი უძველესი სიმბოლო. ქრისტიანულ ტრადიციაში კი ვაზი არის სულიერი სიცოცხლის სიმბოლო, გადარჩენის და აღორძინებას. მართლმადიდებლურ ქრისტიანულ ტრადიციაში ვაზი ადამიანის ღმერთთან ერთობის სიმბოლოა. აქედან გამომდინარეობს ისიც, რომ ღვინო ლიტურგიის დროს ქრისტეს სისხლს აღნიშნავს.

ქართული მატერიალური კულტურის ეტნოგრაფიულ ლექსიკონში ვაზის ასეთ განმარტებას ვკითხულობთ: „ქვის ძეგლებზე გამოსახული ვაზი, ქართველთა წარმართული რელიგიისა და ქრისტიანობის ერთი უდიდესი სიმბოლო. ქართველებისათვის, როგორც უძველესი სამიწათმოქმედო ერისათვის, ვაზი ოდითგანვე შეადგენდა თაყვანისცემის სიმბოლოს. ვაზისა და მტევნის გამოხატვა ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა საყოფაცხოვრებო ხასიათის საგნებზე, მემორიალური კულტურის ძეგლებსა და საეკლესიო არქიტექტურაში. ვაზისა და მტევნის გამოსახულება გვხვდება როგორც ამოკაწვრის წესით, ასევე მაღალი რელიეფით გამოყვანილი. ზოგჯერ საფლავის ლოდზე გამოსახული მიცვალებული ვაზის ლერწებშია გახვეული. ქრისტიანობამ კიდევ უფრო გააღრმავა ამ მცენარის სიმბოლური ხასიათი, რასაც განაპირობებდა ვაზის სახარებისეული განმარტება: „მე ვარ ვაზი ჭემმარიტი და მამაჩემი მევენახეა“, „მე ვარ ვაზი, ხოლო

თქვენ ლერწები ხართ“, „ამით იდიდება მამაჩემი თუ გამოიღებთ უხვ ნაყოფს“ (იოანე: 15;1,2,5,7,8), არა მხოლოდ ქრისტე, არამედ მოკვდავი ადამიანებიც ხშირად გაიგივებული იყვნენ ვაზთან „დანერგულიცა ვართ, ვითარცა ვენახნი საყურძნესა ქრისტესა, რამეთუ იგი თავად არის ვენახი ჭეშმარიტი“. ქრისტიანებისათვის ვაზის გამოსახულებას უნდა ვუცქერდეთ, როგორც ზიარების სიმბოლურ გამოხატულებას. საფლავის ქვებზე ვაზისა და მტევნის გამოსახულება ნიშნავს ზიარებას ქრისტესთან, იგია მუდმივობის გარანტია და ასახავს მიცვალებულთა კავშირს ცათა სასუფეველთან.²

აღსანიშნავია, რომ ძველ ეგვიპტეში ყურძენი და ვაზი სიცოცხლის სიმბოლო იყო და მას ოსირისს უკავშირდებოდნენ, ისევე, როგორც ქრისტეს. თუმცა, თავდაპირველად ყურძენი და ვაზი ისევ და ისევ მზის სიმბოლო იყო. ყურძენი მწიფდებოდა მზეზე; მზეზე დამწიფებული ყურძნისგან კეთდებოდა ღვინო. თვითონ ვაზიც მზის სიმბოლოა, მზისკენ მიისწრაფის, ღვთაებრივისკენ. ასევე მზეზე დამწიფებული ყურძნის წვენი (ღვინო), რომელსაც იყენებდნენ მისტერიებში სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა ადგილას, ზუსტად ამიტომ იყო და არის ღმერთთან ერთობის სიმბოლო.

შორს რომ არ წავიდეთ, მაგალითისთვის ავიღოთ შუასაუკუნეების ქართული გალობა „შენ ხარ ვენახი“, რომელიც საქართველოს მეგეს დემეტრე I მიერ არის დაწერილი. თუმცა მისი კომპოზიტორი უცნობია და ხალხურადაა მიჩნეული, ამგვარად სრულიად შესაძლებელია საგალობელი არ იყოს მეფის მიერ დაწერილი, არამედ აღდგენილი ან სახეცვლილი. სრულიად შესაძლებელია ის ცხალხური საგალობელი ყოფილიყო და თავდაპირველად მზის გალობისთვის გამოეყენებინათ.

შენ ხარ ვენახი, ახლად აღყვავებული,
ნორჩი კეთილი, ედემს შინა ნერგული,
აღვა სულნელი, სამოთხესა მოსრული,
ღმერთმან შეგამკო, ვერავინა გჯობს ქებული,
და თავით თვისით მზე ხარ გაბრწყინებული.

---

² <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=39&t=1323>

აუცილებელია იმის აღნიშვნა, რომ ქართველი ტომების ასტრალური რეკიგია ძალიან კომპლექსური იყო, რაც დღემდე დიდ პრობლემას ქმნის ყველა მკვლევარისთვის, განსაკუთრებით პირველწყაობის არქონის ფონზე. თუმცა, მაინც, ხელთ გვაქვს მწირი ხელშესაჭიდი მასალა, რომლის საფუძველზე შეგვიძლია რაღაც დდასკვნების გაკეთება და ჰიპოტეზების შექმნა. პირველ რიგში, როგორც ავღვინიშნეთ, ეს არის უდიდესი არქეოლოგიური მასალა, რომელიც საქართველოს არქივებში ინახება, სადაც ნათლად ჩანს მზისა და მთვარის სიმბოლიკა. ამ მასალის ინტერპრეტაცია უსასრულოა, რადგან უმეტესად მას სხვა არავითარი ახსნა და დადასტურება არ მოჰყება. მაგრამ ამ შემთხვევაში გვეხმარება ანტროპოლოგია დაფოლკლორისტიკა - იკვებება ბმები და პარალელები, რომლის საფუძველზე შეიძლება კონკრეტული დასკვნების გაკეთება.

ამ კუთხით ძალიან საინტერესოა სვანეთის რეგიონი, რადგან ბევრი ფაქტორის გამო სვანებმა (თუშებთან და ხევსურებთან ერთად) უფრო მეტად შეინარჩუნეს ავთენტურობა, ვიდრე საქართველოს სხვა რეგიონის მაცხოვრებლებმა. რაც შეეხება თუშურ მითილოგიას და ასტროთეოლოგიას, ის უაღრესად მდიდარია და კიდევ უფრო წარმართული, კიდევ უფრო შორს დგას ქრისტიანობისგან, ვიდრე სვანური და ცალკე კვლევის საგანს წარმოადგენს.

აღსანიშნავია, რომ ბორჯომის ხეობის მსგავსად, სვანეთის მზის კულტი იმდენად ძველია, რომ პრეპატრიარქალურ საზოგადოებაზე მიგვითითებს. პირველ რიგში ეს ნიშნები გვხვდება ახალი წლის ციკლის ორი დღეობის კვევრებში - აქ მზეც არის და მთვარეც. ვერა ბარდაველიძე ამბობს: „რიტუალური კვერი, რომელსაც ფარელები კანდას (ახალწელიწადს) აცხობდნენ, თხელი, მრგვალი და მრავალქიმიანი ლავაში იყო და მას მზის ღვთაების სახელი ქალ-ბაბარ ეწოდებოდა.“ (ბარდაველიძე, 1939:83)

ქრისტიანული ბარბერე ცნობილია, როგორც აღმოსავლური წმინდანი, მისი კულტი აღმოსავლეთში გაჩნდა და განვითარდა, შემდეგ კი დანარჩენ ქვეყნებში გავრცელდა. მას თაყვანს სცემდნენ, როგორც სხვადასხვა სენისგან მკურნალს და ავადმყოფების მფარველს. თუმცა საქართველოს ტერიტორიაზე, კიდევ უფრო ადრე წმინდა ბარბარეს პროტოტიპი - ღვთაება ბარბალე არსებობდა. მის შესახებ ყველაზე კარგად ხალხური რიტუალებიდან და ლეობებიდან ვიგებთ. ბარბალეს სახელობის დღეობები ბევრ რეგიონს აქვს, მაგრამ ყველაზე კარგად შენახულია ეს რიტუალი სვანეთში. ბარბალეს,

იგივე ბარბარეს სვანეთში ორი სახელით იცნობენ: ბარბოლ (ზემო სვანეთში) და ბარბალ (ქვემო სვანეთში). თავდაპირველად, რიტუალებით თუ ვიმსჯელებთ, ბარბალე უდავოდ ღვთაება უნდა ყოფილიყო, თუმცა ქრისტიანობის განვითარებასთან ერთად და რელიგიური სინკრეტიზმის ზეგავლენის მერე მან ანგელოზის სახე შეიძინა. საინტერესოა, რომ ყველა დანარჩენ რეგიონში მას წმინდა ბარბარეს ეძახიან, სვანეთში კი „ბარბოლ ღერმეთ“, „ბარბოლ ფუსდ“ და „ბარბოლ ანგლეზ“დ მოიხსენიებენ. ბარბარობის დღესასწაულის აღნიშვნაში განსაკუთრებული როლი მსხვილ საქონელს, კონკრეტულად კი ძროხას ჰქონდა.

ბარბალე, მზის ღვთაება, ქართველ ტომებთან განუყრელად დაკავშირებულია თვალბთან, რაც თვითონ კულტშიც ჩანს. რიტუალის თანახმად. რიტუალის და ლოცვის დროს, ისინი მზის მხარეს დგანან და თვალბი დახუჭული აქვთ. ისევ დავუბრუნდებით ვ. ბარდაველიძეს, რომელიც ამ საკითხის ყველაზე დიდი მკვლევარია ამ დრომდე. ამასთან დაკავშირებით ის ამბობს: „გასაოცარი არქაულობით შემონახული ეს რიტუალი უთუოდ დამყარებული იყო ხალხის რწმენაზე ბარბალეს როგორც მზის ღვთაების შესახებ, რომლის მძლავრსა და მწველ სინათლე-სხივოსნობას ასამიანი თვალს ვერ უსწორებდა“ (ბარდაველიძე, 1941:59). მაგრამ რამდენად მეტაფორულია ეს „თვალის ვერ გასწორება“?

ჩვენ უკვე ვახსენეთ თუ რამდენად მნიშვნელოვანი იყო ძველი ადამიანებისთვის მზისა და მთავრის ციკლები და მზის ზამთრისა და ზაფხულის ბუინობა. ამგვარად, მზისკენ მიმართული სალოცავი ყოველთვის იგებოდა იმ კუთხით, რომ ბუნიაობისას ამომავალი მზე მოხვედროდა საკურთხეველს. ეს ქართული ტომების სალოცავებთანაც ასეა. მეტიც, დღემდე მართლმადიდებლური ტაძრების საკურთხეველები აღმოსავლეთითაა მიმართული, ამომავალ მზესთან და დღემდე, ყოველი ლოცვისას ჩვენ ამომავალ მზეზე ვლოცულობთ. ამგვარად, ბარბალეს კულტის მლოცველების თვალბის დახუჭვა შეიძლება პირდაპირი გაგებით გამოწვეული ყოფილიყო მზის ამოსვლის მკვეთრი ნათებით და უკვე შემდგომ ალეგორიული ხასიათი მიიღო და მზის ღვთაებასთან თვალბის „ვერ გასწორებაში“ გადაიზარდა.

საკვლევი მასალის სიმწირის გამო შეუძლებელი ხდება რიგი საკითხების დადასტურება, ამიტომ გვრჩება მხოლოდ ჰიპოტეზები და ვარაუდი, რომლებიც, თავის მხრივ მაიმც დაფუძნებულია რეალურ პროტოტიპებზე. მიუხედავად იმისა,

რომ, როგორც უკვე ავღვნიშნეთ, რელიგიური სენკრეტიზმის გამო ბევრი რამ განადგრდა და სამუდამოდ დაიკარგა, ჩვენ დაგვრჩა საკვლევად უდიდესი რამ - ქართული ანბანი. ისევე, როგორც სხვა უძველესი ცივილიზაციებისა და კულტურების ანბანი, ქართული უძველესი დამწერლობა, რა თქმა უნდა, მხოლოდ კომუნიკაციის საშუალებას არ წარმოადგენდა და ჰქონდა უფრო დიდი, საკრალური მნიშვნელობა. ჩვენ გვსურს განვიხილოთ მკვლევარე რამაზ პატარიძეს თეორია ქართული ანბანის, კერძოდ ასომთავრულის ასტროლოგიური მნიშვნელობის შესახებ. სხვათაშორის, ზემოთაღნიშნული და განხილული ცივილიზაციების სოლარული ასპექტების შესახებ რ. პატარიძეს თეორია არც ისე თუ შეუძლებელი ჩანს.

ქართული ანბანური დამწერლობა უძველესია. ლეონტი მროველის ცნობით, ქართული ანბანი შემოღებულია ფარნავაზ მეფის დროს, ანუ IV-III საუკუნეში ჩვენს წელთაღრიცხვამდე, თუმცა ბევრი მკვლევარე, მათ შორის ივანე ჯავახიშვილი ამტკიცებდა იმას, რომ ქართული დამწერლობა კიდევ უფრო ძველია და მისი სათავეები არა ძველ საბერძნეთში, არამედ ძველ აზიაში უნდა ვეძებოთ. ჩვენ გვსურს დავეთანხმოთ თუნდაც იგივე ივ. ჯავახიშვილს, რადგან თუ დაახლოებით ძველი წელთაღრიცხვის IV საუკუნეში კოლხიდაში ჩამოვიდა იასონი ოქროს საწმისისთვის (იმ საიდუმლოსთვის, რომელიც მაგ დროისთვის გააჩნდა კოლხიდას, უფრო განვითარებულ ცივილიზაციას, ვიდრე ძველ საბერძნეთს) ამ დროს კოლხიდას ადგილას მცხოვრებ ტომებს უკვე უნდა ჰქონოდათ დამწერლობა.

კონკრეტულ შემთხვევაში რ. პატარიძე ყურადღებას უთმობს ასომთავრულს, როგორც ქართული ანბანის უძველეს ფორმას. საინტერესოა, რომ ქართულ სამეცნიერო წრეებში რამაზ პატარიძეს თეორიას ბევრი მიმდევარე და გამოხმაურება არ აქვს. შესაძლოა ეს განპირობებული იყო მისი თეორიის ცალმხრივი განხილვით, რადგან როცა მას კომპლექსურად და სისტემურად ვუდგებით აბსოლუტურად სხვა სურათი ისახება და. ასე ვთქვათ. იკვრება ლოგიკური წრე. ჩვენ. არქაეოასტრონომიის მნიშვნელობის განხილვისას უკვე განვიხილეთ ეგვიპტური კალენდარი და მისი კორელაცია მზესთან.

რ. პატარიძეს კვლევაში ვკითხულობთ: „ ქართული ანბანის 30 ასო-ნიშანს 30 კალენდარული დღე-ღამისა, ანუ ერთი თვის კალენდარული მნიშვნელობა ენიჭება. მაგრამ 30 დღე-ღამე არა მარტო მთვარის კალენდარული თვის ხანგრძლივობაა, არამედ მზის კალენდარული თვის ხანგრძლივობაც არის“ (პატარიძე, 2018:101).

ქართულ ასომთავრულ ანბანში მზის ეგვიპტური კალენდრის რიცხვები დასტურდება: 30 და 5. ასევე, განსაკუთრებული როლი აქვს ქართულ ასომთავრულ „ლას“ს. ასონიშანი „ლას“, ასონიშნების სახელდებას პრინციპის თვალსაზრისით, ქართულ ანბანში ერთადერთი გამონაკლისია, რომელსაც უნიკალური სახელდება აქვს. ცნობილია, რომ მზე თავისი წლიური მოძრაობის ეკლიპტიკის გზაზე 12 თანავარსკვალვედს, ანუ 12 ზოდიაქოს ნიშანს გადის. ამიტომ მის კალენდარული იდეა უძველესი დროიდან დაკავშირებული იყო ზოდიაქურ ნიშნებთან. ვერძის ეპოქაში გაზაფხულის ბუნიობას მზე ვერძის ზოდიაქოში შედიოდა. ამიტომაც 12 თანავარსკვალვედის თანმიმდევრობა ამ გაზაფხულის თვის ზოდიაქოთი იწყებოდა. (პატარიძე, 2018:104-105). ჩვენ უკვე ვიცით, რომ ვერძის ეპოქა ძალიან მნიშვნელოვანი იყო უძველესი ცივილიზაციებისთვის. ამ დროს დაიშალა ეგვიპტეს ძველი სამეფო და მოკლევადიანი შუა სამეფოს მერე ახალი სამეფოს პერიოდი დაიწყო. ყველაფერი ეს ხდებოდა დაახლოებით ძველი წელთაღრიცხვის XXI-XVII საუკუნეებში. ამ დროს ეგვიპტური პანთეონის მთავარი ღმერთის ასოცირება ხართან იცვლებოდა, მას ამონი წარმოადგენდა, რომლის სიმბოლური ცხოველი ვერძი იყო. თუ ჩავთვლით, რომ ქართული მზის კალენდარი, რომელიც ასომთავრულშია დამალული. ვერძის ეპოქით იწყება, ნათელი ხდება რომ ქართული დამწერლობა კიდევ უფრო ძველია, ვიდრე დღეს ოფიციალურადაა დადასტურებული.

ჩვენ საკმაოდ ცოტა რამ ვიცით ქართული მითოლოგიის შესახებ არარსებული რესურსების გამო, სამაგიეროდ ჩვენამდე ძალიან კარგად მოაღწია ქართულმა ახალხურმა ზღაპრებმა, სადაც შესაძლებელი ხდება ყველა იმ კოლექტიური არაცნობიერის არქეტიპის ანალიზი, რომელიც თაობიდან თაობაში გადადის და არაცნობიერ დონეზე ნარჩუნდება. ის, რაც ჩვენ გვინტერესებს, მზის თემატიკაც კარგადაა შენახული ზღაპრებში. ჩვენ ხშირად გვხვდება მზის მოტივები: მზეჭაბუკი, მზეთუნახავი, თავად მზე და, ასევე, ნაკლებად აშკარა მზის სიმბოლიკები: ბორბალი, ეტლი. რუსუდან ჩოლოყაშვილთან ვკითხულობთ: „...ერთი შეხედვით, ერთ ადგილას უძრავად მყოფი დევის დედა თუ დედაბერი თითის-ტარით ხელში. (თუნდაც გერი, რომელსაც დედინაცვალი მატყლს ატანს დასართავად) მოქმედნი არიან და სწორედ მათ მოქმედებას მო-ყავს მოძრაობაში სხვებიც. ისინი ხომ ძაფის დართვით სხვათა ბედ-საც ართავენ და ბედის მწერლები არიან. ბორბალი იმთავითვე მზესთან არის

ასოცირებული. ამიტომ არ არის გასაკვირი მზის ეტლით სეირნობა. აქვე არ შეიძლება არ გავიხსენოთ ფაეტონი და ურემი, როგორც ჯადოსნური ზღაპრის გმირის გადაადგილების საშუალება. ფაეტონი გაფრინდა და ერეკლეს ქალის ცალი ფეხსაცმელი შერჩა მხოლოდ.” რა თქმა უნდა ეტლისა და ბორბლის მზის სიმბოლიკა არ არის ჩვენთვის ახალი: ის მანამდეც გვხვდება სხვა ხალხების ზღაპრებში. მეტიც, ეტლით მოსიარულე მზის ღმერთი რა გვხვდება ეგვიპტურ მითოლოგიაში, ბერძნულში - ჰელიოსი. უფრო გვიან ბიბლიაშიც გვხვდება იახვეს სახე, გადმოცემული ასე: „და ვიხილე, და, აჰა, სული აღმღებელი მოვიდოდა ჩრდილოთ და ღრუბელი დიდი მას ზედა და ნათელი გარემო მისსა, და ცეცხლი ელვარე; და საშუალ მისსა, ვითარცა ხილვად ილექტრომსაჲ, საშუალ ცეცხლისა, და ნათელი მის შორის» (ეზეკიელ წინასწარმეტყველი, 1:4). მზის სიმბოლიკის მსგავსება აშკარად ჩანს. და ისევ, ყველა ზემოთჩამოთვლილ შემთხვევაში გვაქვს საქმე ან გაცნობიერებულ მოტივების განმეორებასთან, რომელიც შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ დავუშვებთ რომ ქართველურ ტომებს რაიმე შეხება და გადაკვეთა ჰქონდა ეგვიპტელებთან, რომლებმაც მოახდინეს ერთმანეთზე გავლენა, ან არაცნობიერ არქეტიპებთან.

დასკვნა

რელიგიების, რომლებიც მილიარდობით ხალხზე ახდენენ გავლენას მსოფლიოს ირგვლივ, წარმოშობის შესწავლით ჩვენ ვხედავთ და ვიაზრებთ რომ, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად განსხვავებულადაა წარმოდგენილი ესა თუ ის რელიგია და კულტურა, ყველა მათგანს ძალიან ბევრი საერთო აქვთ, თუ არა ერთნაირი. ბევრი რელიგიის რეალური ბირთვი არის არა ღმერთი, მესია, წინასწარმეტყველი ან სხვა ანტრომორფული კონცეპტი, არამედ ერთი უსქესო, უერო და უფორმო წყარო, რომელსაც უძველესი რელიგიის შემქმნელები „ღვთაებრივ მეცნიერებას“ უწოდებდნენ. ამ მეცნიერების, ან უფრო სწორად რომ ვთქვათ, ცოდნის ფორმირება ბევრი საუკუნის წინ დაიწყო და უმთავრესად დაფუძნებული იყო ადამიანის მის ირგვლივ არსებული სამყაროს აღქმაზე, მზის, მთვარის, ვარსკვლავების, პლანეტებისა და ზოგადად ბუნების აღქმაზე. იმ დროს, როცა კაცობრიობა ქმნიდა კოსმოსის თავისებურ წარმოდგენას, ზოგი გაუგებარ მოვლენებს თავისებურ ინტერპრეტაციას აძლევდა და ქმნიდა ღმერთებისა და დემონების მისტიურ, მითიურ და

მრავალფეროვან პანთეონს. ეს რელიგიური, მითოლოგიური, მეტაფიზიკური და მისტიური კონცეპტები იმდენად მრავალფეროვანია, რომ რთულია ახალი რადაცის შექმნა. როგორც ამბობენ, არაფერია ახალი მზის ქვეშ და როცა მთავარი იდეოლოგიები განიხილება, აღმოჩნდება ხოლმე რომ ყველა მათგანი პირველად, პირველყოფილ შექმნის მითის ირგვლივ გაჩნდნენ. მითოლოგიისა და რელიგიების შესწავლა გვაჩვენებს, რამდენადაც განსხვავებული არ უნდა იყოს თითო რელიგია, რამდენად დაშორებული არ უნდა იყონ კულტურები და რელიგიები ერთმანეთისგან, იდეურად, გეოგრაფიულად - მათ უმეტესობას გააჩნია საერთო ფესვები და საერთო ასტრალური თაყვანისცემა. ფაქტობრივად, მსოფლიოს თითქმის ყველა რელიგია იყო და არის სტელარული, ლუნარული და სოლარული და აჩვენებს ასტროთეოლოგიას, ან ცისა და ასახავს ციური სხეულების თაყვანისცემას.

იმის მაგივრად, რომ რელიგიებს დამაკავშირებელი საერთო თვისებები ენახათ, რელიგიების წარმომადგენლები და მიმდევრები ცდილობდნენ მათი რელიგიისგან განსხვავებული იდეოლოგიის დესკრიპტირებასა და განადგურებას, რაც საფუძვლად ედებოდა ომებს, მკვლევლობებს, მწუხარებასა და ცივილიზაციების გაადგურებას. ზედაპირულად მშვიდი რელიგიის მიღმა ხშირად იმალება ფანატიური, სასტიკი, დაუნდობელი იდეოლოგია, რომლის კრედო არის სიძულვილი და ძალადობა. ცივილიზაციების განადგურება და ადამიანის მკვლევლობები რელიგიის, მეტიც, ამა თუ იმ ღმერთის სახელით ხდებოდა, განსაკუთრებით მთავარი და წამყვანი რელიგიების მიერ, რომლებიც შემდგომ ერთმანეთს ძალადობსა და დაუნდობლობაში ადანაშაულებდნენ. ადამიანების „წმინდა წიგნები“ სავსეა ხოცვით და ძალადობით, რომელიც ხშირად „რჩეულების“ მიერ ხდება, ადამიანის მსხვერპლად შეწირვა ღმერთის ან ღმერთების სახელით იმდენად ჩვეულებრივი და მიღებული ამბავი იყო ბევრ რელიგიაში, რომ თითქმის არსად დარჩა ადგილი, სადაც „ღმერთის სახელით“ არ დაღვრულა სისხლი, დაწყებული უძველესი დროიდან და დღემდე მოყოლებული.

და ასეთ დროს ინდივიდი ხშირად ძალიან მონურ მდგომარეობაში, რადგან ესა თუ ის რელიგია ასწავლის მას ბრმად ენდოს „წმინდა წიგნებსა და წერილებს“. თუნდაც ძველ აღთქმაში ყველა სახის დანაშაულის მოპოვება შეიძლება.

როგორც ჩვენ არაერთხელ ავლნიშნეთ, ჩვენს ნაშრომში საუბარი იყო არამხოლოდ სხვადასხვა ღმერთზე და მაგთ პროტოტიპ მზეზე, არამედ, ამინც, ნაშრომის ძირითადი

ფოკუსი გკეთდა იესო ქრისტეს ფიგურაზე. რაოდენ სამწუხარო არ უნდა იყოს, უამრავი მცდელობა იესოს იდენტობის დადგენისა დღემდე წარმუყაბლად დასრულდა. რა თქმა უნდა, არსებობს რამოდენიმე ვერსია თუ ვინ შეიძლება იყო იესო - ისტორიული პიროვნება, მაგრამ ამ ვერსიებს არ აქვს საკმარისი მტკიცებულება იმისთვის რომ იესოს იდენტობა ცნობილი გახდეს.

მიუხედავად იმისა, რომ ერთი შეხედვით სოლარული მითების ტრანსფორმაცია ქრისტიანულ კულტურაში აშკარაა და ძალიან მარტივი შეიძლება იყოს ამაზე საუბარი, ამ მოჩვენებითი სიმარტივის უკან განსაკუთრებით ღრმა და კომპლექსური საკითხები იმალება.

პირველ რიგში, ჩვენთვის, როგორც მკვლევარებისთვის, ძალიან საინტერესოა ის საერთო ხაზი, საერთო ღერძი, რომელიც ყველა კულტურის რელიგიურ ტრადიციაში ისახება. რა თქმა უნდა, ჩვენი კვლევის დაწყებამდე ძალიან დიდი ხნით ადრე უკვე ცნობილი იყო, რომ სხვადასხვა ხალხის, შეიძლება ითქვას მთელი კაცობრიობის ზღაპრებსა და ლეგენდებსი ინახება ერთი და იგივე სახეები, არქეტიპები და მოტივები. თუ რატომ არის რადიკალურად განსხვავებული კულტურის წარმომადგენლების ზღაპრები ერთი სახე-სიმბოლოებისა და მოტივების მატარებელი, დღემდე ბოლომდე რთული ასახსნელია. გეოგრაფიულად და ისტორიულად დაშორებული ხალხების ზღაპრები ერთმანეთს გავს, შევცვალოთ მთავარი გმირის სახელები, მოვარგოთ გარემოს და მივიღებთ აბსოლუტურად სხვა კულტურის ზღაპარს. საქმე იმაშია, რომ ზღაპრებისა და ლეგენდების 'ბირთვი' - არქეტიპები, უცვლელი რჩება.

მაგრამ რა ხდება როდესაც საქმე ეხება რელიგიას? რამდენად განსხვავდება რელიგიური სწავლება და რელიგიების მითოსი? როგორც ვხედავთ, აქაც იგივე სქემასთან გვაქვს საქმე. ის არქეტიპები, რომლებიც ადამიანს გააჩნია არაცნობიერ დონეზე, არ იცვლება, არ იკარგება, გენეტიკურ მეხსიერებაში გადადის და გამოვლინებას, ალბათ, ყველაზე კარგად და მყარად მის რელიგიურ ცხოვრებაში პოულობენ. როგორც უკვე ავლნიშნეთ, ჩვენ გადავწყვიტეთ მზის სიმბოლოს, მზის არქეტიპის, მეტიც - თვითონ მზის, აღქმის და ტრანსფორმაციის კვლევა იმიტომ, რომ მზე ადამიანის ცხოვრების ყველაზე არსებითი აატრიბუტია. მზე კეთილი ღმერთია, ხან გრძელთმიანი ლამაზმანი, ხან ახალგაზრდა ჭაბუკი, რომელიც გვჩუქნის სიცოცხლეს, საკვებს, სინათლეს; მაგრამ, ამავე დროს, მზე დესტრუქციული

ანტაგონისტ-დემიურგია, მას შეუძლია ძალიან სასტიკი და შურისმძიებელი იყოს, დაწვას მოსავალი, გააშროს მდინარეები, წყურვილით დატანჯოს ადამიანები - ყველაფერი ძველი, ნაცნობი ძველი აღთქმის ტრადიციის თანახმად. უძველესი დროიდან მზე იმდენად დიდ როლს თამაშობდა და იმდენად მნიშვნელოვანი იყო ადამიანებისთვის, რომ მისი თაყვანისცემის „ჩვევა“ ქვეცნობიერ დონეზე გადაინაცვლა. ცოტა ვინმე დაუფიქრდება იმას თუ რატომ ლოცულობს აღმოსავლეთით, რატომ იყენებს მზედ დალოცვად და წყევლად. მაგრამ ეს არქეტიპი არსებობს და სავარაუდოდ უფრო მდგრადი და გამჭდარია, ვიდრე ყველა დანარჩენი. მეტიც, ბევრი სხვა არაცნობიერის არქეტიპი მისგან გამომდინარეობს.

მაგრამ რა ხედება როცა ერთი რელიგია შთანთქავს ყველაზე გავრცელებულ და 'პოპულარულ' არქეტიპს? რამდენიც არ უნდა უარყონ ეკლესიის ავტორიტეტები იმა,ს რომ დღესაც ჩვენ უძველესი მზის თაყვანისცემის მიმდევრები ვართ და ვაგრძელებთ უძველეს ტრადიციას, კროსკულტურული ანალიზი სხვა სურათს გვიჩვენებს.

იესო - მზე სიმართლისა, კრავი უმანკო, კაცობრიობისა და სიყვარულის ტრიუმფი. იესო ყველაფერია, რაზეც შეიძლება იოცნებოს კაცობრიობამ, ყველა ჩვენი იმედის, ნატურისა და ლოცვის ახდენაა. მაგრამ მანამდეც რომ ბევრი „მზე სიმართლისა“ არსებობდა? ჯ. რობერტსონიც ამბობს: „არ არსებობს ქრისტესთან ასოციერული კონცეფცია, რომელიც არ არის საერთომხსნელის ანტიკური კულტებისთვის“ (Robertson, 1966: 128-9). ე. კარპენტერიც აღნიშნავს, რომ მხსნელის დროქტრინა მსოფლიოსთვის ერთია და უძველესი, და ქრისტიანობამ უბრალოდ სხვა კულტების ადაპტაცია მოახდინა და მას თავისებური პეწი შესძინა (Carpenter, 1975; 130). ის ასევე აღნიშნავს: „მთავარი ქრისტიანული დოქტრინები და დღესასწაულები, ლეგენდებისა და ცერემონიალების გარდა, პირდაპირ გადმოღებულია ბუნების თაყვანისმცემლებისგან (წარმართებისგან³) და ყველაფერი ეს ეხება ძალიან დიდ ფალსიფიკაციას.“

ჯორდან მაქსველი კი ამბობს: „რასაც ჩვენ იუდაიზმსი და ქრისტიანობაში ვპოულობთ - ეს ნამდვილად არ არის ერთი კონცეპტი, რწმენა და ერთი იდეა, რომელიც გამოხატულია ქრისტიანობით ან იუდაიზმით - ეს ყველაფერი შეიძლება დაუკავშირო

---

³ ავტორის შენიშვნა

ძალიან ბევრ რელიგიას. ეს ძალიან ძველი, უძველესი ამბავია, ყველაზე დიდებული ამბავი, რაც ოდესმე მოყოლილა“.⁴

თუმცა, ჩვენ თვითონ, ანალიზის დროს, დავინახეთ, რამდენად ახლოს დგას ერთმანეთთან და რამდენად ერთნაირები არიან პირველი შეხედვით ძალიან განსხვავებული რელიგიები. ოსირისი და იესო, ისეო და დიონისე, მითრა და იესო, ერთი მზის ღმერთის უამრავი სახელი.

მაგრამ, ზუსტად ეს მრავალფეროვნება და დღევანდელი ქრისტიანობის ყოვლისშემცველობა შეიძლება იყოს ბარიერი ისტორიული პიროვნების იესოს გამოყოფა იესოსგან, როგორც მითოლოგიური პერსონაჟისგან.

ამგვარად ჩვენ ვხედავთ, რომ ფალსიფიკაციის გარდა ქრისტიანულმა კულტურამ გააკეთა უდიდესი ამბავი: მან მოახდინა უძველესი მითოლოგიის მუმიფიკაცია, შეინარჩუნა ის თითქმის უცვლელად და პირველსახედ; თუ ჩვენ ვიცით სად და რა ვეძებთ, თუ მოვაშორებთ ყველა ბუტაფორიულ ატრიბუტიკას, მივიღებთ პირველყოფილ, უძველეს ასტროთეოლოგიურ ცოდნას, რომელიც ჩვენს წინაპრებს გააჩნდა და რომელიც თაობიდან თაობაში, ადამიანიდან ადამიანში, ხალხიდან ხალხში ახლა უკვე არაცნობიერ დონეზე გადადის.

---

⁴ Jordan Maxwell, “The Naked Truth”

